

Opinnäytetyö (AMK / YAMK)

Taiteen uudet kontekstit

2021

Rosa Pisilä

**KOHTAAMISIA JA OHIKULKEMISIA–
omaelämäkerrallisten tarinoiden muuttaminen
kuvaksi**

OPINNÄYTETYÖ (AMK / YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Taiteen uudet kontekstit

07.01.2021 | 41 sivua, 1 liitesivua

Rosa Pisilä

KOHTAAMISIA JA OHIKULKEMISIA

-omaelämäkerrallisten tarinoiden muuntaminen kuvaksi

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui pitkän pohdinnan jälkeen ihmettelyni ihmisen moninaisista rooleista ja tarinoista ihmisen elämän varrelta. Lähestyin opinnäytetyössäni sisällön tutkimista narratiivisella lähestymistavalla. Oman taiteellisen prosessini aloitin aiheen parissa yli kaksi vuotta sitten, ja tämä tarina ja prosessi jatkuu yhä. Opinnäytetyössäni reflektoin omaa työskentelytapaa, millaiseksi se muodostui työskentelyn edetessä, ja millä tavoin metodin kehittyminen helpotti työskentelyä. Opinnäytetyössäni pyrin kuvaamaan tämän metodin kehittymistä ja sen eri vaiheita. Avaan opinnäytetyössäni tapoja, joilla ihminen muistelee asioita ja miten värittää tarinaa. Kuinka paljon ihminen omii toisten tarinoita omikseen ja muuttaako tämä mahdollisesti ihmisen olemusta ja tapaa elää omaa elämäänsä.

Työni keskiössä ja mielenkiinnon kohteena on kertomukset, yksilöiden kokemat asiat ja heidän autenttinen käsityksensä yksilön minuuteen, moraliin ja siihen, miten hän kokee olevansa ihminen. Ihminen rakentaa ymmärryksensä ja identiteettinsä jatkuvasti muuttuvien kertomusten avulla. Hän ilmentää niihin merkityksiä, joita on luonut elämästään ja itsestään. Ihminen rakentuu pala palalta omista kertomuksistaan. Narratiivi antaa muodon ja sisällön ihmisen olemukselle. Ihmisen kertomukseen ilmaantuu murtumia ja epäjohdonmukaisuuksia, jotka aiheuttavat katkoksia. Tarina muuttuu kertojan ja kuuntelijan suhteessa ja tavassa tehdä tulkintoja. Opinnäytetyössäni pyrin kuvaamaan transformaatiota kielestä kuvaksi.

Ihminen ei ole koskaan valmis, olemme jatkuvassa muutoksessa. Kun fyysinen puolemmu muuttuu, muuttuu meidän henkinen puolemmekin ja se miten koemme todellisuuden. Näemme sen, mitä odotamme näkevämme, meillä on harhakuvitelmia siitä, että näemme maailman yksityiskohtaisesti, mutta ihminen ei todellisuudessa tee näin. Jokainen ihminen kokee maailman omalla tavallaan, sisäinen kokemusperä muuttaa myös ulkoista kokemusmaailmaamme. Kuvallistaminen elämäkertatarinaa tehdessä auttaa jäsentämään omaa elämää. Työskentelyni aiheen parissa on kestänyt yli kaksi vuotta, vasta vuoden 2020 aikana olen itse löytämässä metodin työskentelylleni. Elämäkertatarinoiden kuvallistaminen muotokuvamaisesti kuvittaen, on ollut haasteellinen ja raskas aihe käsitellä. Avaan opinnäytetyössäni työskentelytapani kehittymistä ja muodostumista, sekä siihen kuuluneita eri vaiheita.

Tätä työskentelytapaa, jota olen kehittänyt elämäkerrallisten tarinoiden muuttamisessa kuvaksi, voi hyödyntää hyvin monella eri alalla. Oppimisen, lasten ja vanhustyön puolella, terapiassa sekä erilaisten kurssien tai koulutusten apuna. Tarinoiden, tekstien, sanojen ja kertomusten kuvallistaminen selkeyttää sanomaa ja sisällön hahmottamista.

ASIASANAT:

Narratiivi, elämäkerta, elämäkertatarina, kuva, kuvailmaisu, minuuden rakentuminen, työskentelymetodi, muotokuva, elämäkertakuva, kuvitus.

BACHELOR´S / MASTER´S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

New contexts of art

07.01.2021 | 41 of pages, 1 of pages in appendices

Rosa Pisilä

ENCOUNTERS AND PASSES

- Converting autobiographical stories into an image

After a long reflection, my admiration for the many roles and stories of man throughout human life was chosen as the topic of the thesis. In my thesis, I approached the study of content with a narrative approach. I started my own artistic process on the subject more than two years ago, and this story and process still continues. In my thesis, I reflected on my own way of working, how it developed as the work progressed, and in what way the development of the method made it easier to work on the edge of big things. The research question is to describe the development of this method and its different stages. In my thesis, I open the ways in which a person remembers things and how to color a story. How much does a person own the stories of others as his own and does this possibly change a person´s essence and way of living their own life.

At the heart of my work and interest are the narratives, things experienced by individuals, and their authentic perception of an individual´s minute, morals, and how he or she perceives himself or herself to be human. Man builds his understanding and identity through ever-changing narratives. He embodies in them the meanings he has created from his life and himself. Man builds his own stories. Narrative gives form and content to human essence. There are cracks and inconsistencies in the human narrative that cause interruptions. The story changes in relation to the narrator and the listener and in the way interpretations are made. In my thesis, I try to describe the transformation from language to image.

Man is never ready, we are in constant change. As our physical side changes, so does our spiritual side and how we experience reality. We see what we expect to see, we have delusions that we see the world in detail, but man doesn´t really do that. Every person experiences world in their own way, the inner experiential one changes our external world of experience. Turning a biography story into an image helps to structure your own life. I work on the topic has lasted for more than two years until 2020 and during the years I have discovered the method of its work. Making biographical stories into a portrait-like image has been challenging and heavy. In my thesis, I open the development and formation of my way of working, as well as its various stages.

This way of working, which I have developed a biographical stories to changes in the image, can take advantage of a very wide variety of sectors. On the side of learning, child and alderly work, in therapy and as an aid to various courses or trainings. Illustrating stories, texts, words, and narratives clarifies the message and the perception of the content.

KEYWORDS:

Narrative, biography, biography story, image, pictorial expression, construction of me, working method, portrait biography, illustration.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 SANASTA KUVAKSI, KUVASTA SANAKSI	10
2.1 Narratiivin käsitteet	12
2.2 Elämäntarinat narratiivina	14
2.3 Muotokuvat ja -kuvit	16
3 MUISTAMISEN TAITO	18
3.1 Todellisuuden kokemus	20
3.2 Kenen tarinoita kerron?	21
4 KAKSI ELÄMÄÄ TARINASSA	23
4.1 Ensimmäinen tarina	23
4.2 Toinen tarina	31
5 YHTEENVETO	38
LÄHTEET	40
LIITTEET, Kuvatiedot	42
KUVAT	
kuva 1. Luonnos paperille	25
Kuva 2. Luonnos kankaalle	25
Kuva 3. Tarinan alku	28
Kuva 4. Luonnos kankaalle	29
Kuva 5. Tarinan loppu	30
Kuva 6. Luonnos paperille	32
Kuva 7. Luonnos paperille	33
Kuva 8. Myrkyllinen ystävyys	35
Kuva 9. Siskoni	36

1 JOHDANTO

Aloitan opinnäytetyön sisällön purkamisen oman työskentelytapani esittelyllä. Jatkossa käyn vuoropuhelua olemassa olevan tutkimuksen, taustoituksen sekä oman projektini kanssa, jotta lukijan on helpompaa ymmärtää työskentelyni eteneminen sekä metodin kehittyminen, sekä miten tämä linkittyy olemassa olevaan tietoon ja opinnäytetyöhöni. Olen ottanut viitteitä työskentelylleni teatteri- ja elokuvaalavasterakentamisesta sitä, millä tavoin lähdin etenemään käsikirjoituksesta kohti valmista rakennelmaa lavalle.

Käsittelen opinnäytetyössäni oman työskentelymetodini löytymistä ja kehittymistä, millainen tapa minulle kehittyi kuvittaa tai kuvallistaa kohtaamieni henkilöiden elämäntarinoita. En paneudu opinnäytetyössäni yksittäisen kuvan tulkintaan, mutta avaam kahden esimerkin avulla, millaista työskentelyni oli. Haluan opinnäytetyössäni oman työskentelyni kuvaamisella tuoda julki mahdollisuuden kehittää tätä metodologiaa mulle aloille.

Maarit Leskelä-Kärki (2017) kirjoittaa teoksessaan *Toisten elämät. Kirjoituksia elämäntarinoista*, kuinka elämäntarinoita ovat eräänlaisia kuvia, tarkemmin sanottuna muotokuvia, joita tuotamme kuvatessamme menneitä tai olevia henkilöitä ja antaessamme kuvaustamme kautta heille sisällön ja muodon. Hän jatkaa, kuinka elämäntarinoita on merkittävä tapa muistaa sekä ylipäättään hahmottaa ihmisen tapaa olla niin suhteessa itseensä kuin myös muihin ja ympäristöönsä.

Opinnäytetyössä, jossa tutkimuksen kohteena on oma työskentely ja sen avaaminen laajemmalle yleisölle, tutkimusmenetelmänä voidaan pitää kvantitatiivista ja erityisesti selittävää tutkimusta ja siinä muuttuja-ajattelua. Pyrin täsmentämään itselle selviä työskentelytapoja kuvaamalla ja selittämällä havaintojani omasta työskentelystä. Oman tekemisen kuvaaminen sekä tutkiminen ja tulosten mittaaminen voi olla hankalaa ja vaikeaa todentaa. Pyrin sellaiseen lopputulokseen, että työskentelyni eri vaiheet ovat tarvittaessa toistettavissa. Opinnäytetyössäni kuvaan vain yhtä tapaa toteuttaa tarinan kuvallistaminen.

Narratiivisuuden erilaisia elementtejä on tutkittu kirjallisuudessa, elokuvissa, musiikissa ja sarjakuvissa mutta yksittäisten kuvien narratiivia ei ole tutkittu juuri lainkaan, tai se on jäänyt vähemmälle huomiolle. Yksittäisen kuvan kertomukseen ei ehkä ole osattu tarttua samalla tavalla kuin esimerkiksi sarjakuvaan.

Olen itseltäni joutunut kysymään useasti, voiko yksittäinen kuva olla tarina, kertomus tai narratiivi, vai onko kuva vain keino saada tarinalle sen vaatima huomio. Yksittäinen kuva pystyy mielestäni kertomaan ja luomaan kokonaan itsenäisen uuden tarinan. Jotta kuva kyetään tuottamaan tarinaksi, elämäkerraksi, se tarvitsee tunnepintaa, sävyjä ja muotoja herättämään ja sanallistamaan ihmisen elämänkaaren ja tapahtumat.

Hyödynnän opinnäytetyössäni olemassa olevaa elämäkertaan liittyvää tutkimusta ja kirjallisuutta, minäkertomuksia, yleisiä narratiivisia tutkimuksia ja siihen pohjautuvaa historiaa ja käsitteiden määrittelyä. Narratiivisesta analyysistä ja tutkimuksesta on tutkimusaineistoa terveydenhoidon, psykiatrisen hoitotyön ja elämäkertakirjallisuuden piirissä paljon tai ainakin hyvin löydettävissä.

Kuvaan perustuvaa narratiivista tutkimusta oli vaikeampaa löytää. Tausta-aineistona olen käyttänyt myös aivotutkimukseen liittyvää kirjallisuutta ja siitä etenkin muistiin ja muistin kehittymistä käsittelevää aineistoa. Tieto aivojen toiminnasta auttaa ymmärtämään, kuinka muistot syntyvät, mikä herättää muistoja ja miten tallennamme erilaista tietoa ja lokeroimme sitä.

Olen kahden vuoden ajan maalannut teoksia elämäkerrallisesti elämäni varrella kohtaamistani ihmisistä. Olen kerännyt kohtaamistani ja ohikulkemistani henkilöistä tarinan, jonka pohjalta olen maalaukseni toteuttanut. Tarinoita olen kerännyt tapaamisten avulla, puhelinkeskusteluin sekä kirjeenvaihdolla. Olen pyrkinyt värien ja muotojen avulla tuomaan esille kohtaamani ihmisen luonteen ja ihmisyyden. Ihmisyydellä voidaan tarkoittaa ihmisluontoa, ihmisen ominaisuuden kirjoa, joka tekee ihmisestä ihmisen. Ihminen on elävä olento muiden elävien olentojen joukossa. Tyypillisiä piirteitä ovat muiden muassa yhteisöllisyys, järjenkäyttö sekä kyky ilmaista itseään kielellisesti. (Tieteen termipankki: Ihmiskäsitys 2015.)

En esitä teoksissa sitä, mitä henkilö työkseen tekee tai on tehnyt, vaan tunteen, toiminnan ja sisällön hänen ihmisyydestään. Opinnäytetyössäni en pyri löytämään vastauksia kuvalliseen tarinankerrontaan ja sen tulkintatapoihin, mutta sivuan aihetta, kuinka paljon elämäkerta vääristyy ja tulkitsija eli taiteilija aiheuttaa muutoksia omalla tulkinnallaan olemassa olevaan narratiiviin verrattuna. Tutkimuskysymykseksi nousi, miten kuvata prosessini aikana löytynyttä ja muodostunutta työskentelymetodia?

Kun työskentelyni on edennyt ja olen kuunnellut useampia ja useampia tarinoita, ne ovat alkaneet sulautumaan omaan elämäni. Tämä on ollut itseäni opettava ja taiteilijana kehittävä projekti. Yksin työskennellessäni ja miettiessäni tarinansa kertonutta henkilöä ja käydessäni kuvitteellisia keskusteluja kuvattavan henkilön kanssa, en voinut enää sanoa, mikä tarinan osa oli minun ja mikä kertojan tarina.

Maalaanko omaa elämäni toisen tarinan sisään? Tuleeko kertomukseen tässä vaiheessa tulkinnallinen muutos ja kuvaan fiktiivisen ihmisen tarinan kankaalle. Samalla prosessin edetessä olen joutunut pohtimaan taiteilijan jaksamista työssään. Tämä herätti kiinnostukseni tutkia ja kehittää itselle sopivaa työmetodia raskaiden aiheiden käsitteelyyn. Sekoittuuko fakta ja fiktio? Kuinka paljon tekemissäni teoksissa tyylini ja roolini kuvallisena kertojana muuttaa tarinaa ja sen loppua. Muuttuvatko tosiasiat oletukseksi ja luulotteluksi?

Tätä probleemaa minä mietin ja pyrin löytämään tähän ratkaisua. Voimme yllättävän helposti samaistua toiseen henkilöön, me teemme helposti omia tulkintoja tapahtuneista asioista. Miten kuuntelijana ja teoksen tekijänä opin ottamaan etäisyyttä kuunnellessani toisen ihmisen tarinaa? Ominko huomaamattani toisen elämän? Esitänkö siis loppujen lopuksi oman elämäni toisen ihmisen nimissä?

Kuvallisen narratiivin tavoitteena on rakentaa kertomus, joka välittää tietoa ja rakentaa tietoa. Millä tavoin harhakuvitelmat muuttavat todellisuutta ja ovatko ne todellisuutta, fiktiivisiä presentaatioita? Miten paljon ihminen omii toisilta näkemyksensä maailmasta ja uskoo sen olevan yhtäpitävä oman näkemyksensä kanssa? Kuinka yhden kuvan välityksellä voidaan kertoa ihmisen koko elämäntarina sisäisestä maailmasta ja ihmisyydestä? Pystyykö taiteilija tavoittamaan ihmisyyden, henkisyiden, luonteen ja tunteen pelkillä väreillä?

Näihin kysymyksiin vastauksia sain palautteena, joita tarinan kertojat antoivat minulle nähtyään tekemäni kuvan. Palaute oli usein suoraa palautetta reaktioina esimerkiksi nauruna, liikutuksena, itkuna sekä sanallistettuna. Sain myös jälkikäteen kirjoitettuja kirjeitä, joissa palattiin johonkin elämänkerran tapahtumaan, joka kertojasta ilmeni kuvassa voimakkaana. Opinnäytetyössä tuon esille omaa työskentelyäni jo taustoitusten ja käsitteiden avaamisen yhteydessä. Näin metodini ja tapani työskennellä avautuu konkreettisemmin lukijalle. Se mikä itselle on itsestäänselvyys ja tulee jostain syvältä sisältä, ei ole selkeää muille ja sitä on vaikeaa sanallistaa toiselle.

2 SANASTA KUVAKSI, KUVASTA SANAKSI

Lähtiessäni työstämään tarinasta kuvaa tein ensin käsikirjoituksen eli kertojan elämänekertatarinan rungon ja poimin sieltä pinnalle nousevia sanoja ja kuvauksia tunteista. Kuuntelin ja keräsin tarinoita kirjeenvaihdolla ja tein muistiinpanoja tapaamisista ja puhelinkeskusteluista. Pysin sisäistämään roolin itselleni, tuntea tarinan vivahteet. Tein tämän käsikirjoituksen pohjalta kuvallisia muistiinpanoja, luonnoksia ja värikokeiluja. Keskustelin itseni kanssa tarinassa tapahtuneista asioista ja juonenkäänteistä.

Tähän projektiin olen tehnyt noin kolmekymmentäkaksi tarinaa eri henkilöistä. Osa kertojista on ollut elämässäni aina ja osan olen tavannut vain ohimennen tämän projektin myötä. En ole etsinyt tai haastatellut henkilöitä erikseen tähän projektiin, kuten otsikko kertoo he ovat kohdattuja ja ohikuljettuja tuttavuuksia elämäni varrelta.

Osalla tapaamiskerroista tai etätapaamisilla, työstin maalausta suoraan kankaalle tai paperille yhtäaikaaisesti kertojan kertoessa tarinaansa. Näin pääsimme yhdessä kokemaan tarinan rytmiä ja värimaailmaa, samalla kertoja näki konkreettisesti tarinassa tapahtuvia asioita väreinä sekä kuvina ja sanat saivat muodon. Muistiinpanojen ja luonnosten avulla jatkoin eteenpäin pinta pinnalta, kerros kerrokselta kohti valmista teosta.

Annoin kertojan kertoa omalla tavallaan ja rytmillään tarinaansa, kysyen välissä miltä hänestä jokin tunne näyttää? minkä värinen se on tai oli? Milainen jokin tapahtuma on muodoltaan tai rytmiltään? Kirjoitin näitä huomioita ylös ja tein nopeita luonnoksia. Lopullisen teoksen tein yksin ilman kertojan läsnäoloa. Tämä oli haasteellinen ja raskas osa työskentelyä. Palasin muistiinpanoihin ja tarinan sisällön tuottamaan tunnelmaan kuin minulle kirjoitettuun rooliin.

Tunsin tarinan tunteita, suruja, iloja ja samaan aikaan koin oman elämäni suruja ja iloja. Tämä kohta työskentelyssä osoittautui hyvin raskaaksi ja vaikeaksi käsitellä. Tämä kohta oli se käänne, mihin minun tuli kehittää työskentelyvaihe, joka helpottaa asioiden käsitelyä. En voi jokaisen elämänekertatarinan kohdalla rikkoa itseäni ja taas kasata itseni kohtaamaan uutta tarinaa. Minun piti opetella suhtautumaan tarinoihin tarinoina, koskettavina ja julminakin, mutta ilman kosketuspintaa itseeni ja omaan elämääni. Sisäistää tarina ja tuntea tunteet, mutta ulkopuolella itsestäni.

Tässä auttoi teatterimaailma ja ilmaisutaidon kurssit. Kävin lavaesiintymisen improvisaatiokurssilla, josta sain hyviä eväitä siihen, miten tuottaa nopeasti pintaan tunnetiloja ja esittää uskottavasti niitä ulos. Samaa metodologia käyttäen sisäistin kertojan tarinat, kuuntelin ulkopuolisena ja tunsin erilaiset vivahteet tunteissa ja esitin ne uskottavasti kankaalle. Ulkoistin omat tunteeni pois työstettävästä tarinasta, opin pitämään kertojan tarinan ulkopuolella omasta tarinastani. Tämän työskentely metodin avulla raskaiden asioiden käsittely helpottui ja kykenin pitämään kuvantekemisestä pois omat murtumat ja vääristymät. Kuvaan tuli vain kertojan tunteet. Kuvantekijänä toki minulla on oma tunnistettava tapani käsitellä ja tuottaa kuvaa, joka tuo oman tulkintapinnan elämäkertakuvaan.

Tapani työskennellä elämäkertatarinoiden kuvallistamisen parissa on minulle kuin rooliin valmistautuminen. Luen ja sisäistän käsikirjoituksessa minulle annettun roolin. Sisäistän hänen tapansa toimia, tuntea ja ajatella. Mietin miten hän kävelee, kääntää päätään tai liikuttaa käsiään ja sormiaan. Tällä tavoin kykenin pitämään tarinan henkilön ulkopuolella itsestäni. Kävin tarinan eri vaiheita läpi kuvitellen kasvun ja kehon muuttumisen. Kehon kielen tarkkailu auttoi sisäistämään tarinan henkisen sisällön. Työskennellessäni muotokuvien parissa, opettelin itselleni roolin.

Teknisesti teokset toteutin öljymaaleilla kankaalle. Osassa teoksia käytin panpastel jauheita tehostaakseni värien syvyyttä. Teoksissa on useita kerroksia maalia, ohuemmasta paksumpaan ja peittävämpään. Elämäntarinasta ja kertojasta riippuen, kerroksien määrä vaihteli. Mitä enemmän elämää kertojalla oli takanaan, sitä useampia kerroksia ja pintoja maalaukseen tuli. Näillä kerroksilla pyrin tuomaan esille elämäkokemuksen kertymistä ja ajatustasoja. Teknisesti en myöskään kuvannut elämäkertatarinan kertojaa esittävästä muotokuvamaisena teoksena. Tarinat kuvastavat värejä, tunteita, rytmiä, pintaa ja aallokkoa abstrakteina, ei esittävinä teoksina. Kaikissa tekemissäni elämäkertakuvissa ei esiinny millään tavalla ihmiseksi tunnistettavaa hahmoa.

Joseph Campbell (1990) Sankarin tuhannet kasvot kirjassa, käsiteltiin myyttejä ja niiden totuuden siementä sekä alkuperää. Miten paljon myytit, sadut ja tarinat vaikuttavat ihmisen minäkuvaan henkisellä ja fyysisellä tavalla? Kuinka paljon tarinat inspiroivat ihmisen luovuutta ja näin ollen muokkaavat ihmisen kasvua ihmiseksi? Tarinat ja myytit ilmentävät kulttuuria, uskontoa, filosofiaa, tiedettä, taidetta, tieteen ja tekniikan saavutuksia, jopa nukkuessamme ja uneksiessamme ilmennämme myyttejä ja tarinoita.

Myytit ja tarinat kumpuavat syvältä ihmisen sielusta. Jokaisessa kulttuurissa on omat tarinat ja myytit, joita kerrotaan lapsille vuosikymmeniä jopa satoja. Kuinka paljon ihmisillä olisi voimavaroja käytettävissään, jos ihminen uskaltaisi paljastaa todellisia myyttejä elämästään. Myyteissä ja tarinoissa säilyy kulttuurin perimä, arvot ja erilaiset tehtävät. Vaikka yhteiskunta ja maailma muuttuu hurjaa vauhtia ympärillä, ihmisen perimä ei muutu, ihminen on säilynyt ajan saatossa yllättävän muuttumattomana. Samoin myyttien ja tarinoiden luoma perintö on säilynyt muuttumattomana. (Campbell 1990, 21–22.)

2.1 Narratiivin käsitteet

Projektin alussa kertoja usein toivoi omasta kuvastaan viitteellistä, ei-esittävää, metaforia tai vihjeitä sisältävää, hieman myyttistä kuvaa. Kertojalle oli tärkeää, että kuva ei ole perinteisesti tulkittava tai esitetty muotokuva tai henkilökuva, vaan enemmän sisäistä maailmaa kuvaava mystinen tunnelma. Toisinaan projekti eteni todella nopeasti, toisinaan tapaamisia tarvittiin useampia. Tarina vaatii sisäistämistä ja pohdinnan. Minulla oli erilaisia suhteita henkilöihin tarinoiden takana. Toiset olen tuntenut koko elämäni, toiset olen kohdannut juuri äsken ja osa oli vain häivähdys pienellä aikajanalla. Jokainen heistä jätti oman jälkensä minuun oli kohtaaminen ohimenevä tai pysyvämpi.

Teija Löytönen (2015) esittelee artikkelissaan, Minäkö tutkija? narratiivisen tutkimuksen käsitteitä. Narratiivisuus-käsitteellä ei suomen kielessä ole suoraa vastinetta, minkä vuoksi sillä on monia merkityksiä ja synonyymeja kuten kertomus tai kertova esitys, selostus, jonkun arvoja tai tarkoitusperää heijastava tai tukeva esitysmuoto. Narratiivi voi olla suullinen tai kirjallinen, elokuva, mainos tai kuva ja tarkoittaa kertomusta. Narratiivisella tutkimuksella kartoitetaan ihmisen toimintaa ja ilmiöiden merkitystä sekä niiden rakentumista erilaisissa kertomuksissa. (Löytönen 2015.)

Tutkimusstrategiassa tutkitaan, millaisia kertomuksia tutkimuskohteesta kerrotaan ja millaisena tutkimuskohde on olemassa kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Narratiivinen tutkimus ulottuu monille eri tieteenaloille kirjallisuustutkimuksesta sosiaalitieteisiin. Narratiivinen tutkimusote on väljä, ja sen sisään mahtuu erilaisia tutkimusmenetelmiä, aineiston hankintaa ja lukutapoja. Keskeinen tekijä on kuitenkin kertomuksen käsite. Tietoteoreettisesti narratiivinen tutkimusote tukeutuu pitkälti sosiaalis-konstruktivistisen ja sosiaalisen konstruktionismin teorioihin. (Löytönen 2015.)

Narratiivinen tutkimusote ja lähestymistapa on sovellettavissa erityisesti kun tutkitaan elämäkertoja, kerätään kertomuksia tai tarinoita, kun aineistossa ilmenee tarinoita tai etsitään kulttuurisia mallitarinoita, sekä tutkitaan moraalijärjestystä eli mikä on hyvää tai pahaa. Narratiivi on kerronnan muoto. (Löytönen 2015.)

Kuvat kallioluolissa sekä seinämissä ovat ensimmäisiä ihmisten kertomia kuvallisia tarinoita, ne kertovat tarinaa jälkipolville. Nykyisin samaa tarinaa voidaan kertoa hyvin monella tavalla, kirjoitettuna, piirrettynä, elokuvana, musiikkina, teatterina ja virtuaalisesti esitettynä. Tarinan perusajatus on saada kuulija kiinnostumaan ja kuuntelemaan kertojaa, joten kuulijan kiinnostus täytyy saada heräämään ja pysymään.

Tarinan kertojalla tulee olla taito myös kuunnella kuulijaa ja kyky ottaa vastaan reaktioita, jotta tarinasta kehittyy kiinnostava. Tarinan halutaan herättävän keskustelua, ihmetystä ja ihmettelyä, tunteita sekä ajatuksia. Omassa projektissani pyrin yhdistämään mielenkiintoisen ja kutkuttavan tarinan kuvaan, joka täydentää ja antaa lisää ajattelemisen aihetta kuultuun tarinaan. Kuva mahdollistaa lepotauot tarinaan, silmä voi pysähtyä hetkeksi ihmettelemään muotoja ja värejä. Näin tarina pysyy ymmärrettävänä ja tarinan päähenkilö saa syvyyttä ja ilmaa ympärilleen.

Omassa projektissani toimin kuuntelijana vuorovaikutussuhteessa kertojaan. Pyrin lähtökohtaisesti toimimaan vain kuuntelijana, tarinan tallentajana samalla tehden luonnoksia. Jotta tarina pääsi alkuun jouduin yleensä kysymään muutaman yleisen kysymyksen lapsuuteen liittyen, kotiin, ympäristöön, leikkeihin tai väreihin ympäristössä. Muutaman kysymyksen avulla elämäkertatarinan kertoja yleensä vapautui kertomaan tarinaansa. En mielelläni keskeyttänyt kertojaa, annoin hänen tarinansa virrata eteenpäin, mutta joskus kertoja jäi jumiin tarinassa ja jouduin johdattelemaan takaisin kertomukseen esittämällä yksinkertaisen kysymyksen esimerkiksi ympäristöön liittyen.

Narratiiville on monia tulkintatapoja ja lähestymiskeinoja. Tutkimuksessa keskittytään tarinan rakenteeseen, eli miten tarina rakentuu kerronnassa. Psykologian puolella tarina tarjoaa välineen identiteetin rakentamiseen ja filosofiassa koko elämää pidetään tarinallisena. Sosiaalitieteissä narratiiviset rakenteet ilmentävät kulttuurista todellisuutta ja ympäröivää yhteiskuntaa. Kertoja rakentaa omaa identiteettiään ja minuuttaan sekä samalla kuvaa ympäröivää yhteiskuntaa ja sen rakenteita, sekä ajalle tyypillisiä kulttuurisia piirteitä. Yksilöillä on pyrkimys organisoida kokemuksia ja tehdä niistä ymmärrettäviä. (Tolska 2002, 25–26.)

Tarinan rakentaminen on prosessi, joka on ajattelun tuote, eli tarina, joka sisältää metaforia (Tolska 2002, 22–23). Omassa työssäni lähdin miettimään tarinan suhdetta kuvaan ja kuvan tekemiseen. Voivatko tarina ja kuva olla sisällöllisesti tasaveroiset? Miten minun tulkintani tarinasta vaikuttaa narratiiviin, miten minä kerron tarinan, miten yhdistän tarinat toisiinsa? Kuvat joita tarinoista teen, ovat usein värimaailmaltaan dramaattisia, koska haluan korostaa ihmisen sisäistä maailmaa, ajatuksia ja tunteita. Pysin yhdistämään eri tapahtumia ihmisten elämänkaarelta toisiinsa, sävyjen ja vivahteiden kautta mielikuvien ja värien metaforilla.

Maria Männikön (2018) tohtorintutkimuksen tutkielmassa, *kerronnan voima* on sanoitettu omaan ajatusmaailmaani hyvin sopivia ajatuksia narratiivin sisällöstä ja tulkinnoista. Sain omista ajatuksista ja tekemisestäni sanallisesti kiinni. taiteellisessa työskentelyssä törmään usein siihen, etten kykene sanallistamaan toimintaa tai toiminnan sisältöä ulospäin. Vaikka Männikön tohtorintutkielma koski narratiivia sävellyksen tulkinnessa, koin siinä hyvin paljon samaistumispintaa omaa opinnäytetyötäni pohtiessani.

2.2 Elämäntarinat narratiivina

Miksi ja millä tavoin haluamme kuulla toisen ihmisen elämästä? Onko meillä inhimillinen halu tulla nähdyksi ja kuulluksi, jotta olisimme elossa ja olemassa? Elämäkertaa voi pitää eräänlaisena kuvana. Elämäkerta kuvaa henkilöitä, menneitä ja elossa olevia. Elämäkerrassa kuvataan henkilöä ja hänen saavutuksiaan, ajatuksiaan, tekojaan, elämäkerta on tapa muistaa ja muistuttaa.

Elämäkerta kertoo henkilön suhteesta itseensä ja ympäristöönsä. Tähän suhteeseen vaikuttaa paljon se, millainen suhde kirjoittajalla ja kuvaajalla on kertojaan. Millaisia valintoja kirjoittaja tekee kuvatessaan henkilön. Elämäkerta on tapa vastata kysymyseen, mitä inhimillinen toiminta ja oleminen on. (Leskelä-Kärki 2017, 8–9.)

Omassa projektissani elämäkerta lähdettiin kartoittamaan tunteista, tunteiden muistoista, mielikuvista ja väreistä, joilla tunnetta kuvataan. Millä tavoin jokin lapsuuteen liittyvä tapahtuma värittyi kertojan mieleen? Millaisia värejä tai sävyjä kertoja näkee tai kokee esimerkiksi muistellessaan sisaren muuttoa pois kotoa? Miten värityy muisto omasta muutosta ja ensimmäinen yö omassa asunnossa? Tuntuuko se hidastetulta, epätodellisen nopealta tai katkonaiselta? Kulutaako aika muistoja, kuten sanotaan.

Elämä kaikissa sen merkityksissä kiehtoo ihmisiä, joten elämänkertojen kokoamista ja niiden tutkimista on tehty jo kauan, etenkin historiassa ja sosiologiassa, antropologiassa, kansanperinteiden ja uskontojen tutkimuksessa sekä psykologiassa ja kirjallisuudentutkimuksessa. Meistä melkein jokainen on kirjoittanut joskus päiväkirjaa, kalenteria, pieniä muistoja tapahtumista, tämäkin on eräänlaista elämänkertakirjoitelmää.

Omassa opinnäytetyössäni en tutustu kuvaamani henkilön omiin henkilökohtaisiin kuvamateriaaleihin, valokuviin tai kirjoituksiin. Kuuntelen ihmisen tarinaa hänen itsensä kertomana ja kuvaan hänet tarinan synnyttämän tunteen perusteella. Näin ollen en perinteisellä keräävällä tavalla tai koontavalla tavalla tee elämänkertatutkimusta, mutta elämänkertakuvituksesta tai kuvasta voidaan kuitenkin puhua.

Juhani Ihanuksen artikkeliin *Self-Narratives, Between the Self and Other* viitaten, ihmisen persoonallisuus rakentuu tarinoista ja tarinoiden kertomisen kautta. Kun ihminen kertoo tarinaa, hän samalla pohtii elämäänsä. Hän kertoo tarinaa itselleen ja muille, joka avaa uusia näkökulmia mutta voi myös kätkeä jotain, mitä ei halua paljastaa. (Ihanus 2015.)

Ihminen alkaa elämään tarinansa mukaan, ihminen on oma kertomuksensa, jonka avulla hän rakentaa omaa minuuttaan. Kertomukset voivat myös muuttua niitä kerrottaessa uudelleen. Ihmisen kertomukset keräytyvät oman minän ympärille, muodostaen yhtenäisen kokonaisuuden elämästä, tällä ihminen pyrkii eheyttämään omaa elämäänsä sekä pyrkii pysyvyyteen, selkeyteen ja mielekkyyteen. (Ihanus 2015.)

Positiivisena muistona pidetään sellaisia muistoja, jotka ovat auttaneet elämässä eteenpäin tai edistäneet esimerkiksi työuraa. Muistamisessa ja tulkitsemisessä on positiivinen voima, mutta tietyt tulkinnat voivat myös rajoittaa ihmisen muistoja. Jos ihminen kokee pettymyksiä tai menetyksiä, hän rakentaa vaihtoehtoisia seurauksia ja muistoja. Ihminen luo omia narratiiveja rakentaessaan omaa identiteettiä sekä jakaakseen omia kokemuksiaan muiden kanssa ja vaikuttaakseen heihin haluamallaan tavalla. (Ihanus 2015, 10.)

Kun kerrotaan elämäntarinaa itsestä, sen sisältö rakentuu pitkälti siitä, kenelle, missä, mitä varten ja milloin kertomus esitetään. Se mitä kirjoitetaan pöytälaatikkoon itselle, ei ole sama kertomus kuin se kertomus, joka jaetaan sosiaalisesti toisille. Juhani Ihanus (2015, 13) kirjoittaa, että sisäiset narratiivit pysyvät osin tiedostamattomina myös ihmiselle itselleen.

Kertomukset voivat myös muuttua niitä kerrottaessa uudelleen. Minäkuva rakentuu pala palalta erilaisista kertomuksista, kertomukset antavat sisällön ihmisen elämälle. Tarinoiden ja kertomusten avulla ihminen pyrkii luomaan johdonmukaisuutta ja jatkuvuutta elämänsä. (Ihanus 2015, 4.)

2.3 Muotokuvat ja -kuvitus

Kuvituksella tarkoitetaan tekstin tai sanojen visuaalista tulkintaa maalaten, piirtäen, valokuvaten, tai vaikka animaation keinoin tehtynä. Kuvittamisessa voidaan käyttää useampaa kuvaa, ei vain yhtä. Kuvittamisella pyritään selkeyttämään, selventämään ja täydentämään visuaalisesti tekstiä tai sanoja. Historiallisesti luolamaalaukset ovat ensimmäisiä ihmiskäden tekemiä kuvituksia. Ennen kirjapainon keksimistä kirjat tehtiin käsin, ja niihin maalattiin koristeelliset alkukirjaimet ja erilaisia kuvioiteja. Kirjapainon keksimisen jälkeen puupiirroksia alettiin hyödyntämään kirjojen kuvittamisessa. Kansikuvataiteessa voidaan kantta pitää lukuohjeena, mutta se toimii myös itsenäisenä taideteoksena.

Muotokuvassa pyritään esittämään henkilön olennaisimmat piirteet, tausta, persoonallisuus, pyrkimykset sekä yhteiskunnallinen asema. Muotokuva siis kuvaa henkilöä. Se voi olla toteutettu millä tahansa kuvataiteen tekniikalla, nykyisin myös dokumenttina tai digitaalisenä tallenteena tai henkilöä kuvaavana artikkelina tai reportaasina. Muotokuvaa ei kuitenkaan voida määritellä yksiselitteisesti, mutta muotokuva kuuluu vanhimpiin taiteen lajityyppeihin. Muotokuva voi olla hyvin läheltä henkilön kasvoja kuvaava teos, taas toiset voivat kuvata henkilön kauempaa ja näin ollen taustalla kuvataan ympäristöä, joka paljastaa henkilön yhteiskunnallisen tai kulttuurisen aseman.

Muotokuvia on tehty jo hyvin varhaisissa kulttuureissa, tavat tai merkitykset sekä esittämistavat ovat muuttuneet ja vaihdelleet. Renesanssitaiteilijat alkoivat kiinnostumaan mallin luonteenpiirteistä ja niiden tulkinnasta, kuvissa esiintyi paljon mallin elämään liittyviä esineitä tai peräti tekstiä. Ihmisen kuvaaminen on muuttunut ajalle tyypillisiin tapoihin soveltuvaksi sekä tarkoitukseen ja merkityksiin soveltuen. Mitä ja miten muotokuvat kertovat ihmisestä? Muotokuva on status, joka kertoo arvosta, sosiaalisesta asemasta sekä varallisuudesta. Perimmäinen muotokuvien tarkoituspäähän ei ole muuttunut menneisyydestä nykyisyyteen tultaessa. (Tieteen termipankki: Taidehistoria:Muotokuva 2020.)

Perinteisesti muotokuvan tarkoitus on esitellä henkilö todenmukaisesti, eli pyritään henkilön fyysisen olemuksen sekä subjektiivisen olemuksen kuvaamiseen. Tämä käsitys esiintyy esimerkiksi kielitoimiston sanakirjan määritelmässä. (Kotimaisten kielten keskus 2020.)

Miten nyky-yhteiskunnassa tulkitaan muotokuvaa? Luemmeko kuvaa eri tavoin kuin ennen? Millaiseksi odotuksemme kuvaa kohtaan on muuttunut? Omasta mielestäni muotokuvaa on vaikeaa määritellä, tai niiden ympärille ei voi luoda yleisiä sääntöjä. Taide tai kuvat ovat subjektiivinen käsite. Ainutlaatuisuuden aistiminen kuvasta vaihtelee kuvaa katsovan yksilön kohdalla. Jossain määrin muotokuva on sellainen, jossa esiintyy ihminen jossain tunnistettavassa muodossa. Voiko tähän määritelmään kuulua ihmisen tunteiden, ihmisyyden ja ajatusmaailman kuvaaminen muotona ja väreinä, ilman ihmiselle tunnusomaisia piirteitä? Mielestäni onnistuneeseen muotokuvaan tai elämäkertakuvaan riittää se, että kuvantekijä onnistuu viestimään kuvalla yksilön ainutlaatuisuuden.

3 MUISTAMISEN TAITO

Millä tavoin me ihmiset koemme itsemme ja elämämme? Koemmeko elävämme uniikkia, rehellistä, aitoa omaa elämäämme? Ihmisen kaikki käsitykset ja tieto tulee ulkomaailmasta, kuitenkin ihmisen yksityinen syväsisältö on jokaisella merkitykseltään erilainen. Ihminen on utelias ja suunnattoman utelias tietämään toisista ihmisistä ja heidän elämästään. Millä tavoin me haluamme kuulla toisen ihmisen tarinan? Olemmeko valmiita oppimaan itsestämme jotain toisen ihmisen elämän kautta?

Itselleni taisi käydä näin oman taiteellisen projektini aikana. Opin omasta elämästäni toisen ihmisen elämän kautta. Täytin omia elämäni mustia aukkoja, kuvittelin omia suruja pienemmiksi muiden ihmisten murheiden rinnalla. Kirjoitinko siis kenen elämää? Sekoituivatko persoonat, sulautuivatko ne kanssakokemuksen kautta toisiinsa? Kerroinko itsestäni?

Työskentelyni aikana jouduin pohtimaan usein sitä seikkaa, miten suhtaudun toisen ihmisen tarinaan, näytänkö omat ajatukseni tai tunteeni liian voimakkaasti kankaalla tai paljastanko ajatukseni kertojalle. Kertojan elämä lipui kohti omaa elämääni ja reagoin hyvin voimakkaasti kuulemaani tarinaan. Tämä reagointi vaikutti tulkintaani, värimaailmaan sekä tapaan kuvata ihminen. Kuunnellessani tarinaa, reagoin omalla läsnäolollani, joka heijastuu myös kuvista. Tiedostin kuinka helposti voimme samaistua toisen henkilön elämään ja tunteisiin, teemme niistä omia tulkintoja. Joudumme pohtimaan, esitänkö omaa elämääni toisen ihmisen nimissä?

Henkilökohtaisuus syntyy monimutkaisemmasta yhteydestä tutkijan, kohteen ja tutkimuksen sekä kerronnan traditioiden lomittuessa toisiinsa (Leskelä-Kärki 2017, 239). Saammeko vahvistusta omaan identiteettiin, kun joku muu kertoo tarinamme? Yksilö rakentaa identiteettiään ensisijaisesti kerronnallisuuden eli tarinoiden kautta. Käytänkö minä valtaani valitsemalla tarinan kohteen? Minä kysyn ensimmäisen kysymyksen, mistä tarina lähtee virtaamaan omana puronaan kohti loppua. Minä teen myös päätökset, mitä asioita tai tunteita painotan, millaisia muotoja ja rytmejä kuvassa esiintyy, millaisen ihmisen minä rakennan.

Joshua Foer kirjoittaa kirjassa *kaiken muistamisen taito*, että jos tuotaisiin lapsi 30 000 vuoden takaa 2000-luvulle, lapsi kasvaisi luultavasti meidän nykyihmisten kaltaiseksi. Ihminen ei ole muuttunut fysiologisesti juurikaan näistä esivanhempiemme ajoista. Vain muistot erottavat meidät toisistaan. (Foer 2012, 27–28.)

Aivoihin ei siirry muistoja raskauden aikana, joten jokainen lapsi syntyy tähän maailmaan tyhjillään, niin 30 000 vuotta sitten kuin 2000-luvulla. Ihminen varastoi muistonsa ulkopuolelle, kirjoihin, elokuviin, kuviin, museoihin ja digitaalisiin tiedostoihin. Muisti on ollut kaikkien kulttuurien perusta, mutta vähitellen luontainen muistimme korvaantuu ulkoisilla muisteilla ja tämä prosessi on kiihtynyt eksponentiaalisesti.

Jos joskus tulevaisuudessa kaikki nykyinen tallennettu muisti katoaisi, maailmamme todennäköisesti luhistuisi. Kaikki mitä tiedämme, opimme koulutuksesta politiikkaan, lakiin, tieteeseen ja taiteeseen on tallennettu ulkoiseen muistiin, niin tämä kirjoittamani opin- näytetyökin. Tällä ulkoisella muistilla pyrimme säilyttämään itsestämme jotain, joka liittyy kuolemattomuuteemme. Kun kuolemme fyysisesti, kuolee meidän muistomme ja tällä ulkoisella muistilla torjumme omaa kuolemaamme. (Foer 2012, 27–28.)

Jos ulkoinen muisti tuhoutuisi, mitä tapahtuisi yhteiskunnalle ja meille itsellemme? Siihen minä en osaa vastata ja tuskin tällä hetkellä kukaan muukaan. Meidän jokaisen kuitenkin tulee kysyä itseltämme seuraava kysymys, oletko menettänyt kyvyn sisäiseen muistiin? Muistin ulkoistaminen on jo muuttanut ihmistä ja käsitystämme älykkyydestä. Emme enää arvosta oppimisessa ulkoa muistamisen taitoa. Olemme oppineet etsimään tietoa ulkoisen muistin verkosta, emme enää omaksu sisäistä muistia.

Ihmisen kallon sisällä sijaitsee uskomaton aines, jonka turvin suunnistamme maailmassa ja teemme päätöksiä. Tämän aineen sisällä sijaitsee myös mielikuviutus ja luovuus. Kallon sisällä aivoissa syntyy unet ja valvetila. Se mitä minä olen, riippuu paljolti siitä, missä minä olen ja millainen on ympäristöni. Jokaisen ihmisen aivot ovat ainutlaatuiset ja ne muovautuvat ja muuttuvat jatkuvasti, läpi ihmisen elämän, samoin kuin ihmisen identiteetti muuttuu läpi elämän. Ihminen ei ole koskaan valmis. (Eagleman 2018, 7–9.)

Eläinmaailmaan verrattuna ihminen tarvitsee pitkän ajan kehittymiselleen ja kasvamiselleen pärjätäkseen omillaan. Siksi ehkä on niin, että ihminen on valloittanut lähes jokaisen kolkan käyttöönsä maapallosta eläinmaailmassa näin ei ole.

Eläinmaailmassa aivoihin on koodautunut jo syntymähetkellä tietyt vaistot ja toimintatavat ja tietyt lajit menestyvät vain tietyissä paikoissa tai olosuhteissa. Ihminen muovaa aivojaan läpi elämän ja mukautuu, ihmisaivot ovat erittäin herkäät ympäristölle ja ne tekevät lennosta kytköksiä. Se mitä olemme, riippuu siitä, missä me olemme. (Eagleman 2018, 11–12.)

Muisti on kaiken yhteen liimaava muuttuja. Muisti on se, mikä tekee meistä sen, mitä olemme, mutta voiko tämä olla illuusio? Muistomme eivät ole niin yhteneviä kuin luulemme. Se miten muistamme itsemme vaikka viisivuotiaana, on ihan eri kuin se, mitä oikeasti olimme sen ikäisinä.

Muisti ei tallenna tarkkaan asioita ja tapahtumia, kuin videotallenne. Muistia täytyy elvyttää ja herätellä esimerkiksi äänillä, tuoksuilla, mauilla ja liikkeellä. Siltikään emme saa palautettua muistoja niin runsassisältöisesti mieliin, kuin se tapahtumahetkellä oli. Muisti myös poistaa mielestä vanhentunutta ja käyttämätöntä tietoa. (Eagleman 2018, 27–29.)

Ihmisen mieliin voidaan istuttaa valemuistoja, johon ajan saatossa hiipii lisää vääriä muistoja ja yksityiskohtia. Eli ihminen omaksuu ja jopa värittää itse vääriä muistoja ja muuttaa näin omaa identiteettiään. Ihmisen muistot ja menneisyys ei ole uskollinen toisinto, vaan rekonstruktio, joka lähentelee mytologiaa. Tämä seikka tulee tiedostaa siinä vaiheessa, kun alamme tarkastelemaan muistojamme elämän varrelta. Kun kysymme itseltämme, kuka minä olen? Vastaus perustuukin pelkkiin muistikuviin, identiteettimme on jatkuvasti muuttuva outo tarina. (Eagleman 2018, 31–33.)

3.1 Todellisuuden kokemus

Miten koemme todellisuuden? Kaikki kokemuksemme tapahtuu aivoissa. Kun koskettamme esimerkiksi paperia tai otamme kynän käteen, kokemus tapahtuu aivoissa. Kaikki mitä koemme, on sähkökemiallista kokemusta. Kun katsomme ja näemme asioita, näemme sen, mitä odotamme näkevämmek. Ihmisillä on paljon harhakuvitelmiä siitä, kuinka yksityiskohtaisesti havainnoimme maailmaa. Aivot tekevät ympäristöstä hätäisen yleistyksen, jota ne täydentävät tarvittaessa. Silmät katsovat oikeisiin paikkoihin, mutta aivot eivät rekisteröi tai näe edessä olevia asioita. Todellisuus on väritöntä, hajutonta, mautonta ja äänetöntä, aivot esittelevät signaalit meille voimakkaina aistitapahtumina. (Eagleman 2018, 45–63.)

Ihmiset eivät koe maailmaa samalla tavoin. Meidän sisäinen maailmamme muuttaa ulkoista kokemusta. Pelko on voimakas tunne, joka vääristää muistoja ja ajan tilaa. Koska kaikki muuttuu ympärillämme, sisäiset arviointimme eivät ole pysyvällä musteella kirjoitettuja. Aivojen tarkoitus on olla virittäytyneenä havaitsemaan odottamattomia tilanteita ja lopputuloksia, tämän herkkyyden takia ihminen on sopeutuvainen ja oppiva yksilö. (Eagleman 2018, 129.)

Aivojen kyky sopeutua on suunnaton, siksi ihminen sopeutuu melkein mihin tahansa ympäristöön. Aivot kykenevät muuttamaan itseään, mikä on ollut kautta aikojen ihmisen pelastus muuttuvassa maailmassa. Olenko minä siis aistittu kokemus todellisuudesta, olenko minä olemassa? Kuten Rene Descartes on kirjoittanut *cogito ergo sum – ajattelen, siis olen*. Olen siis olemassa koska minulla on muistoja, tiedän sen mitä olen tallentanut muistiini ja ymmärrän sen, mitä yhdistän muistoihini.

Jokaisen ihmisen elämä on ainutlaatuinen. Jokaisen tarinan kuvaaja tai kirjoittaja luo oman tulkintansa, sidoksissa omaan kulttuuriinsa ja sosiaaliseen rakenteeseen ja näkökulmaan. Ideat eivät välttämättä ole uniikkeja, vaan ympäristöön, ikään, aikaan, sukupuoleen ja vallitseviin olosuhteisiin tuotettuja teoksia. Elämäkertakirjoitukset, -kuvat tai -teokset ovat rakennelmia, kudelmia, kuin hämähäkinseitti. Kuunnellessani toisen ihmisen tarinaa pääsin osalliseksi hänen elämäänsä. Minä olen nöyrä ja kiitollinen siitä luottamuksesta ja kunnian, mikä minulle näin on osoitettu.

3.2 Kenen tarinoita kerron?

Kuka minä olen, mihin minä kuulun, kuinka elän elämäni? Jos ihminen torjuu tietoisesti muistojaan, hän samalla pakenee elämää, kääntää selkänsä sille. Jos ihminen on muokannut muistoja torjuen, on muitaminen vaikeaa ja tapahtuu eräänlaista ajattelun sensuuria. Tarinan kerronta on yksi maailman vanhimmista tavoista hahmottaa omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja maailmassa. Jokaisella ihmisryhmällä on oma tarinansa, mutta tapa kertoa se on muuttuva. tarinat liittyvät toisiinsa ja sekoittuvat omiin ja muiden tarinoihin. (Bardy & Känkänen 2005, 11–16.)

Tehdessäni elämäkertakuvia ajatuksena oli antaa tarinansa kertoneille mahdollisuuksia ja välineitä siihen, miten ajatella kuka minä olen, mihin minä kuulun ja kuinka olen elämäni elänyt? Millä tavoin ajan ja yhteiskunnan muuttuminen on vaikuttanut ajatteluun, tapaan toimia, elää, ajatella, miten se on muuttanut ajankulun käsitetä?

Kuinka paljon tarinoissa on eksymisiä ja vääristymiä ajankulun käsitteen muuttumisen takia? Kiire on illuusio, jonka keskellä nykyisin elämme ja sen merkitys ihmisen tarinan sisältöön on todella suuri.

Olen halunnut antaa ihmisille mahdollisuuden pohtia oman elämän kulkua, suhteita erilaisiin teemoihin elämän varrella. Syventää arkisia muistoja ja kokemuksia omaan elämään ja elämäntilanteisiin. Tärkeää muotokuvaprojektissani on ollut se, että kertoja on keskustellut itsensä kanssa.

Minä olin vain väline, joka toteutti värien ja muotojen avulla tarinaan kuvan. Muutin sanat kuviksi ja kuvan sanoiksi. Näissä kuvissa pyrin kertomaan ihmissuhteista, iloista ja suruista, muutoksista elämässä ja asenteissa. Kuvan herättämät tunteet ja mielikuvat ovat tarinan henkilöille selkeitä, mutta ulkopuoliselle ne voivat olla vaikeasti tulkittavia. Tarinat toki voivat olla valheellisia, liioiteltuja, vääristyneitä ja näin ollen kuvien herättämät tunteet tai mielikuvat ovat valheellisia. Minä olen tulkinnut kerrottua tarinaa, oli se sitten totta tai tarua.

Kerrottu tarina muuttuu tai on muutettavissa erilaisten elämäntilanteiden myötä. Vaikka vaatisimme ankaraa todellisuutta ja toden puhumista, tosi ja kuviteltu sekoittuu yllättävän helposti, tuottaen kuitenkin todella uskottavia ja herkullisia tarinoita. Ihmisiä itseään ei juurikaan haittaa pieni itsepetos tarinan kulussa, kunhan linkitys menneen ja nykyisen välillä on päällisin puolin selkeä. Tarina ei ole sama kuulijalle kuin kertojalle ja kuva ei ole sama tekijälle kuin katsojalle. Kaikki liittyy tulkintaan ja tulkintatapoihin.

4 KAKSI ELÄMÄÄ TARINASSA

Seuraavassa osiossa avaan kahden henkilön elämäntarinat referoituna. Elämäkertatarinoihin liittyviä teoksia on tekstin ohessa muutamia, jotta lukija näkee teoksen muodostumisen lopulliseen versioon. Tarinat ovat minä-muotoon kirjoitettuja, sekä kursivoituja, jotta kertojan ääni erottuu minun äänestäni. Avaan tarinan väleissä työskentelyäni, työn etenemistä, metodologia, sekä kuvien maailmaa, tunnelmaa ja omia mietteitäni tarinan edetessä. Näin tarina erottuu omista kokemuksistani ja kommentteistani. Tarinan kulku ja työskentelyni pysyy kasassa ja ymmärrettävänä lukijalle.

Tarinoita on työstetty yhteisillä tapaamisilla, kohtaamisilla, keskustellen, kirjeenvaihdolla ja puhelimitse. Olen kirjannut ylös käytyjä keskusteluja luonnosmaisesti papereihin, joihin olen luonnostellut maalausta. Osa elämäkertatarinoiden kertojista on ollut minulle elämänmittaisia tuttavuuksia, osa vain hetken kohtaamisia ja toiset ohikulkemisia. Lähtökohdittain pyrin omassa kuvallisessa tulkinnassani siihen lopputulokseen, ettei jäljestä voi millään tavoin nähdä, millainen minun suhteeni kertojaan henkilökohtaisesti on ollut.

Esimerkeiksi valitsemistani elämäntarinoista ensimmäinen on hyvin värikäs, kuin elokuva tai romaani, uskomaton tarina rohkeudesta ja peräänantamattomuudesta, mahtava elämänmakuinen tarina. Toisen tarinan traagisuus oli hyvin pysäyttävä ja tämän kertomuksen aikana jouduin useamman kerran miettimään, onko tämä totta vai väritetty elämä. Harkitsin jopa jättäväni tämän teoksen tekemättä, mutta tein ja olen tyytyväinen siihen, että tein. Oli tarina totta tai tarua, tässäkin olisi ainekset vaikka hyvään romaaniin.

4.1 Ensimmäinen tarina

Minä synnyin saareen heti sodan jälkeen. Isäni oli hengenmies ja äiti ajalle ominaisesti kotirouva. Minulla on vain yksi isosisko, joka on minua viisi-toista vuotta vanhempi. Tämäkin on ajalle harvinaista, että perheessä ei ole tämän enempää lapsia. Vanhempani olivat jo suhteellisen iäkkäitä saadessaan minut ja äitini oli hyvin hauras mieleltään. Siskooni tutustuin oikeastaan vasta ollessani itse jo lähes aikuinen. En oikeastaan muista siskostani mitään lapsuuteni ajoilta. Siskoni muutti mantereelle kouluun ja omaan elämäänsä kun olin hyvin pieni.

Asuimme saarella, johon ei ollut muuta kulkuyhteyttä kuin soutuvene, joten vierailut kotona eivät olleet mitenkään yleisiä. En tutustunut siskooni lapsuudessani, mutta hän oli puheissa ja kirjeissä läsnä. Minun kasvin-kumppaneina oli kanat ja kanala sekä saari ympäristöineen.

Hyvin varhaisessa lapsuudessani äitini eristäytyi omiin oloihin ja kävin hänen vieressään kertomassa päivän touhuistani. Äitini nukkui valtaosan päivästä, minusta se oli hyvin outoa, koska saarella oli niin paljon mukavaa ja jännittävää tekemistä. Minulle ei koskaan sanottu muuta äitini tilasta, kuin että äiti on vähän kipeä ja tarvitsee paljon lepoa. Siitä tuli minulle normaalia, ja en koskaan varhaisessa lapsuudessani osannut ihmetellä äitini poissaolevaa olemusta. Minullahan oli isä ja kanat, muusta en osannut haaveilla. Lapsuuteni oli kaikin puolin ihanaa ja täynnä seikkailuja, mielikuvitusta ja leikkejä.

Sairastin lapsuudessani niin kutsutun siniveristen taudin, eli immuniteettini oli olematon sekä elimistöni ei imeytynyt ravinnosta tarpeeksi ravinteita, olin vähällä menehtyä. Jouduin mantereelle sairaalaan, jossa jouduin viettämään pitkän aikaa. Tähän elämän vaiheeseen vanhemmilla ei ollut mahdollisuuksia, saati oikeuksia olla lastensa luona ajateltiin, että lapset vain turhaa itkevät ja ikävöivät vanhempiaan, jos heitä liikaa näkevät. Ehkäpä tämä äidittömyys ja eristäytynyt lapsuus kasvatti minusta tällaisen itsellisen ja pärjäävän yksilön, joka olen aina kokemut olevani.

Heti tarinan alkumetreillä minä koin voimakkaana tumman yötaivaan sinisen sävyn. Koin yksinäisyyden ja eristyneisyyden voimakkaana, mutta en negatiivisena kokemuksena. Kuten tarinan kertoja antoi ymmärtää koko tarinan matkan ajan, ettei hän ollut yksinäinen. Väritin sinisen eri sävyjä räiskivinä pintoina. Kertoja koki hyvin voimakkaana liikkeen ja näki niissä itsensä saarella seikkailemassa ja hyppimässä rantakivillä aaltojen pärskiessä ympärillä.

Väri yhdisti hänet myös lapsuuden maisemiin, saareen keskelle merta, sinisen eri kirjoon, vuodenaikojen vaihteluun, kelirikkoon, pakkaseen ja loputtoman jäiseen valkeuteen. Tein näiden räiskivien värien päälle valkoisen verhon, kuin sumun merellä. Tämä sumu, peittävä verho, herätti kertojassa paljon nimenomaan näitä muistoja lapsuuden saaresta, sen ilmastosta, kesistä ja ennen kaikkea syksyistä, hetkistä ennen talventuloa.

Muuttolintujen huudot, kehoitukset lähteä matkaan. Ensimmäiset luonnokset ja intuitiiviset väri ja muoto kokeilut tein kuunnellessani kertomusta. Tein pieniä nopeita töitä paperille. Näin kertoja koki samalla sen, miten minä koin hänen tarinansa.

Kuva 1. Luonnos paperille, akryyli 2018

Kuva 2. Luonnos kankaalle 2018, akryyli 120 x 100

Kun kouluun lähdön hetki tuli, halusin mantereelle ja suomenkieliseen kouluun. Olin päättänyt, että minun täytyy oppia kieli, jota valtaväestö tässä maassa puhui. Oma perheeni piti minua ihan hulluna, samoin koko pieni sukumme. Hei kaikki olivat ajatusta vastaan. Mutta pidin pääni ja uhkasin karata kotoa jos en luvan kanssa pääse. Sain tahtoni läpi ja lähdin asuntoon asumaan yksin, vain seitsemänvuotiaana. Alku ei todellakaan ollut helppoa, koska en osannut yhtään suomea tai edes ymmärtänyt sitä. Minua kiusattiin armottomasti niin kielitaidottomuuden takia kuin sen, että ymmärsin asioita väärin ja olin hyvin laiha ja pienikokoinen sairastamani sairauden takia.

Minä pärjäsin sinnikkyydellä ja sillä, että olin utelias luonteeltani sekä olin kasvanut varhaislapsuuteni yksin, en osannut pitää sitä outona tai pelottavana asiana. Tiesin myös, että perheeni rakasti minua suunnattomasti, vaikka en heitä nähnytkään kuin pidemmällä lomilla ja joskus kun he kävivät hakemassa jotain isompaa tarviketta manteseelta saareen. Äitini joutui tässä vaiheessa laitoshoitoon, koska isäni ei enää yksin kyennyt häntä saarella hoitamaan. Hänet kyllä haettiin saareen takaisin siinä vaiheessa, kun mitään ei enää ollut tehtävissä ja äitini kuihtui pois. Sain käydä kansakoulun kun sain siskoltani kutsun ulkomaille hänen luokseen. Hän oli muuttanut omien opintojensa jälkeen ulkomaille ja perustanut oman perheen sinne. Minua ei pelottanut, maailma oli mahtava pelikenttä ja salaisuuksia täynnä, se vain odotti seikkailijaansa.

Tässä vaiheessa tarinaa koin purppuran sävyjä, paljon intohimoista vahvuutta ja päättäväisyyttä. Teräviä piirtoja osoittamaan luonteenlujuutta sekä peräänantamattomuutta. Muotoihin tuli myös karttamaisuutta osoittamaan seikkailunhalua ja uteliaisuutta elämää kohtaan. Värien päällekkäisyyttä kertomaan kerroksista ja mahdollisuuksista, salaisuuksista ja niiden selvittämisestä. tarinan edetessä minulla oli jo muodostunut jonkinlainen käsitys siitä, miten tulen kuvaamaan kertojan elämää kankaalle. Intohimoisia ja näyttäviä värejä, kookkaita vetoja isolle pohjalle. Tämä henkilö on yhtä iso kuin elämä itse, sitä ei pienelle pohjalle saa ikuistettua.

Olin vuoden ulkomailla siskoni luona ja tutustuin maailmaan. Kun saavuin takaisin Suomeen, hain ammatilliseen kouluun, pääsin ja aloitin unelmieni opinnot. Tutustuin koulussa myös lasteni isään, päädyimme vihille. Mieheni ja perheen takia uhrauduin ja lopetin opinnot vuoden jälkeen kesken. Mieheni valmistui unelmien ammattin, minä valmistuin äidiksi ja yrittäjäksi. Toki tein melkein kaksikymmentä vuotta muuta työtä, ennen yrittäjyyttä, jonkun oli elätettävä perhettä.

Työ oli mukavaa, luovaa ja ihmisläheistä. Sain toteuttaa luovalla tavalla itseäni ja aika itsellisesti. Avioliittoni kariutui kuopuksen ollessa pieni, tämä ei tullut yllätyksenä, liitto oli alusta saakka epätasa-arvoinen. Muutin lasteni kanssa pieneen yksiöön, mutta se yksiö oli minun. Saimme asuntoon mahtumaan kaikille omat pienet pesät ja elimme hyvin antoisaa ja täyttä elämää tiiviisti pienessä asunnossa. Perustin oman yrityksen, jossa yhdistin kaikki rakkaat harrastukseni sekä intohimoni. Vaikka en koskaan valmistunut aloittamastani koulusta, sain oman yrityksen kautta toteuttaa juuri sitä, mitä nuorena olin haaveillut tekeväni.

Minä myös rakastuin, ehkä ensimmäistä kertaa elämässäni. Se oli outo ja voimakas tunne. Istuin linja-autossa kun mies astui kyytiin, näkökenttäni kapeni näkemään vain tuon miehen. Lamaannuin täysin muilta aisteiltani, rakkautta ensi silmäyksellä sanonta on täysin paikkansa pitävä. Suhde tähän mieheen on kestänyt tähän päivään saakka, vaikka koskaan emme ole yhdessä asuneet, emmekä todennäköisesti tule asumaan. Olemme molemmat halunneet säilyttää itsellisyytemme. Näin on hyvä ja näin on jatkosakin hyvä. Hän on minun paras ystäväni ja ilma jota hengitän, hän on tärkeä, mutta oma itsemääräämisoikeus sekä oma rauha on tärkeää minulle kaikkien kokemusteni jälkeen.

Tässä vaiheessa tarinaa pintoihin ja muotoon alkoi syntyään pehmeyttä, värit vaaleniivat, joka kertoi elämän asettumisesta seesteiseen uomaan, rutiinista ja rauhasta. Viivat olivat kuin tasainen sydäönkäyrä. Vaaleat sävyt limittyivät toisiinsa ja muodostivat tahran, elämänmakuisten pehmeän tahran. Työstin paperille erilaisia versioita ja värikokeiluja. Lopputuloksessa näkyy kertojan ääni, tarinanmatka, jossa intuitiivisuus saa mahdollisuuden alkaa tyhjältä valkoiselta kankaalta, päätyen sinne, minne se päättyy.

Kuva 3. Tarinan alku 2018, Öljy kankaalle 150x120

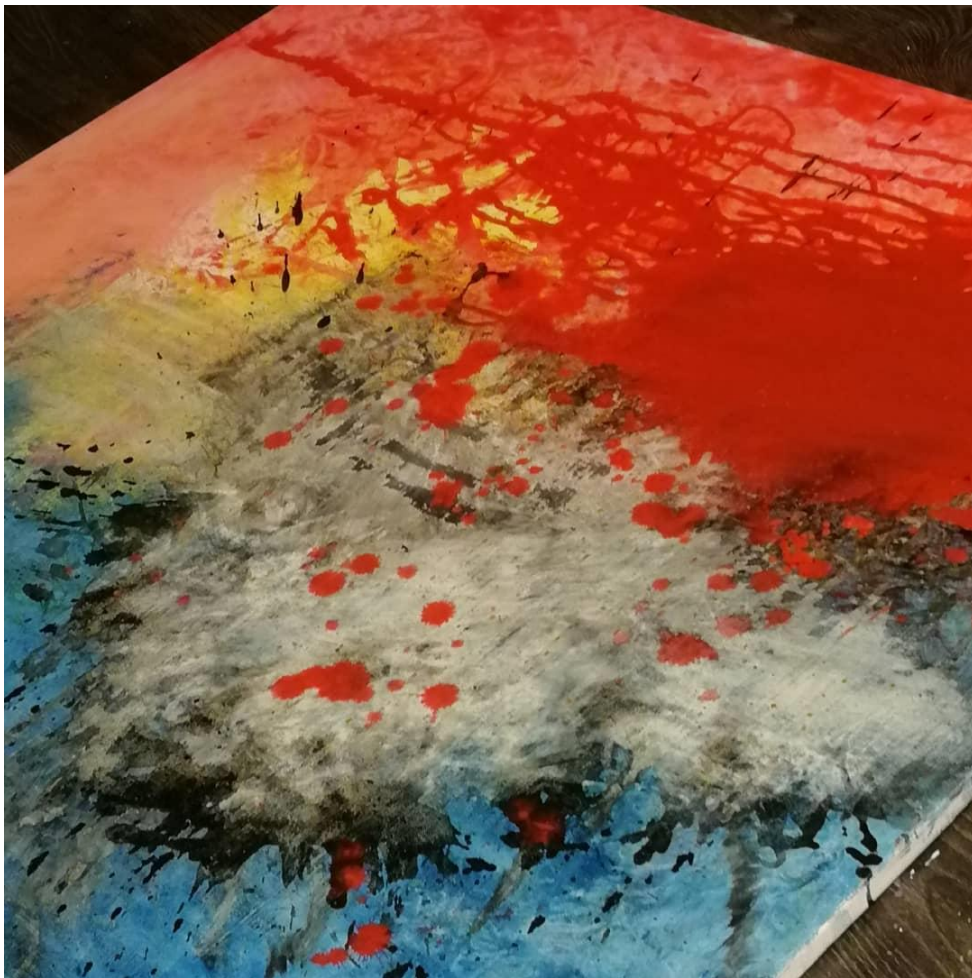
Kuopukseni lähti hyvin nuorena maailmalle ja jäi sille reissulleen. Luopumisen tuskasta huolimatta ymmärsin hyvin mitä hän halusi ja kaipasi. Olinhan itse tehnyt lapsena ihan samat ratkaisut. Haikeana ja surullisena saattelin kuopukseni maailmalle. Samaan aikaan myös esikoiseni muutti omilleen, mutta hän oli lähellä ja on aina pysynyt lähelläni. Suhteeni esikoiseen on ollut eri tavalla vahva, läheinen ja riitaisa kuin kuopukseeni. Molemmat ovat olleet tasa-arvoisia minulle, toinen ei ole toista rakkaampi. Huomasin olevani taas itsekseni, ympyrä oli nyt sulkeutunut ja soudin takaisin saarelleni kanojeni luokse.

Minusta tuli mummi viidelle lapselle. Kuinka ihmeellistä on olla pienille uteliaille jotain, jonka kanssa voi tehdä sitä, mitä vanhemmat eivät tee ja mitä vanhemmat kieltävät tekemästä. Valvotaan myöhään, luetaan lattialla äännekirjoja, nuuhkitaan ilmaa ja vain ollaan.

Kuitenkaan vanhemmuus omiin lapsiin ei lopu koskaan. Heidän murheensa ja huolensa painavat yhtä paljon, kuin ne pienet murheet, mitä heillä lapsina oli. Heidän murheensa valvottavat ja koskettavat sielua, vanhemman huoli ei vähene eikä lopu koskaan, murheet vain muuttuvat.

Muodot terävöityivät ja värit tummenivat, osoittivat huolta, intohimoa, murheita ja väsymystä. Syvää huolta lapsia ja lastenlapsia kohtaan. Miten vanhempien riitely ja lasten suru vaikuttaa kertojaan syvästi. Unettomuus toi harmaata maalauksen pintaan, syvää vastenmielistä usvaa ja pieninä pisaroina punaista, kuin väkivaltaa. Teokseen ilmaantuu syvän sininen, meri, yötaivas, punainen kuin mereen laskeutuva kuuma hehkuva aurinko. Maisema eletystä elämästä, intohimosta, rakkaudesta, surusta ja menetyksistä. Keltaista, orastava aurinko, tarina vielä jatkuu, niin kauan kuin aurinko vielä nousee ja päivä valkenee.

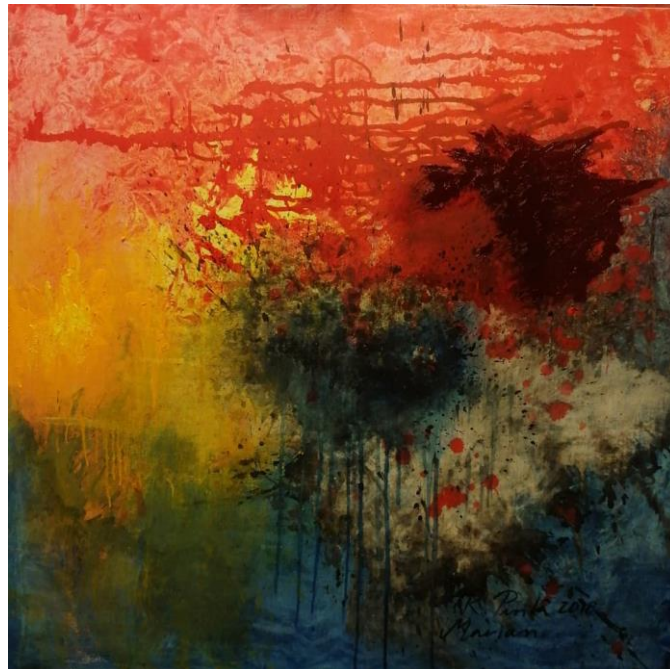

Kuva 4. Luonnos kankaalle 2018, öljymaali 100x100

En voi sanoa, että elämäni olisi yksinäistä, matkustelen, tapaan ystäviäni, nuoria ja vanhoja. Iän myötä kaipaen enemmän omaa aikaa ja rauhaa. Suljen puhelimen, jottei kukaan pääse häiritsemään minua.

En enää mielelläni matkustele kauemmas, en enää jaksa. Se mihin vetäydyn, on saareni. Sinne on vanhempani haudattu ja siellä on kanalani nyt ilman kanoja. Siellä saan nuuhkia kivenkolot ja kannot. Elämä on rauhoittunut, minusta on tullut vanhakoira, joka vie lapsenlapsia museoon ja jäätelölle. Nautin heidän energiasta ja vetäydyn sen energian turvin omaan nurkkaani kirjojen keskelle.

Nyt sairastan vakavasti ja tiedän etten elä enää kauan. Voin kuitenkin olla tyytyväinen omaan elettyyn elämään, olen onnellinen kaikesta koetusta. On ollut mahtava seikkailu, josta vaarallisia tilanteita ja nopeita käännöksiä ei ole puuttunut. On ollut syvää surua, vihaa ja murheita, mutta myös syvää intohimoa ja rakkautta, ylipursuavaa iloa ja onnea. Olen elänyt ihanan elämän, jolta ei olisi enempää voinut pyytää.

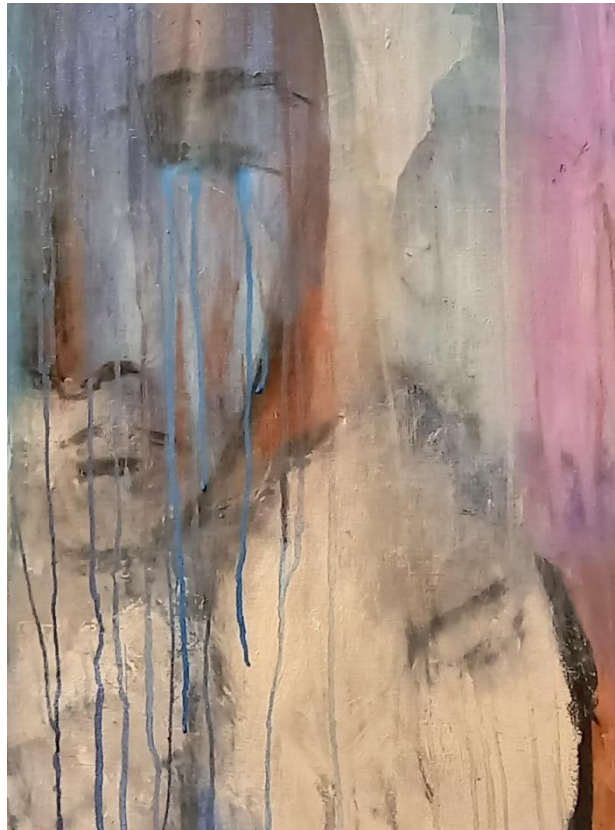
Kuva 5. Tarinan loppu 2018, öljy kankaalle 100x100

4.2 Toinen tarina

Seuraava kertomus on hyvin surullinen. Tämän kuultuani, minun oli vaikeaa päästä irti tarinan aiheuttamasta tunnetilasta. Jouduin myös kysymään itseltäni, onko tämä ulkopuolelta rakennettu ja väritetty tarina, jonkun toisen, omittu ja omaksuttu, vai oikeasti totta? Tarina oli todella raskas itselleni henkisesti, se tuntui luissa, keuhkoissa ja vatsanpohjassa. Niin tiivis ja raskas tämä oli, että vaikutti voimakkaasti omaan henkilökohtaiseen elämään ja vei hetkeksi yöunet. Tämän tarinan kohdalla jouduin kohtaamaan kysymyksen taiteilijan jaksamisesta omassa työssään.

Synnyin keskosena, näin minulle on kerrottu. Lääkäri oli vain todennut, että jos lapsi hengittää aamuun saakka itse, hän jää todennäköisesti henkiin. Painoin noin kilon verran syntyessäni, nykyisin se ei ole enää keskoslapselle välttämättä hengenvaarallista, mutta silloin kun minä synnyin ei keskoshoitoa oikeastaan vielä osattu tai ollut. Vanhemmilla ei ollut mahdollista olla sairaalassa lapsen kanssa, koska äitiyslomia tai vanhempainvapaita ei vielä ollut. Kun vihdoinkin olin päässyt sairaalasta kotiin, jouduin suoraan isoäitini hoitoon, koska vanhempani joutuivat käymään töissä. Minusta on aina tuntunut siltä, että minut on hylätty ja minua ei ole olemassa. Olin lapsena vaativa, huusin, itkin, kiukuttelin, tein kaikkeni, jotta saisin huomion. Sain veljen.

Tarinan alku toi minulle jo voimakkaan tunteen, että tämä tarina tulee kuvata henkilönä, tai ihmiseksi tunnistettavana hahmona. Kertoja kertoi jo ensimmäisinä sanoinaan, että hän on vain halunnut tulla nähdyksi, havaituksi ja koetuksi. Alkuun minun luonnokseni olivat aika ahdistavia ja pelottavia. Luonnosten lomaan kirjoitin paljon omia ajatuksiani. Tekstissä oli sanoja, joilla halusin kiinnittää huomion henkilöön, persoonaan, allekirjoittaa ja alleviivata kertojan olemassaolon.

Kuva 6. Luonnos paperille, akryyli 2020

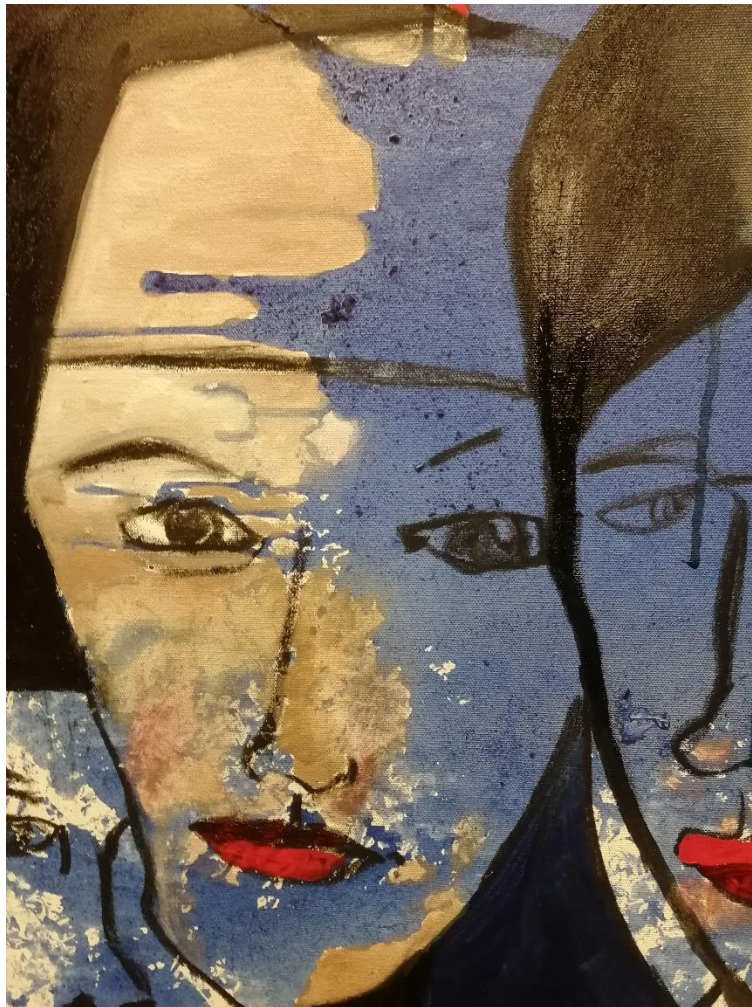
Veljeni tulo oli minulle järkytys ja myönnän, että taisin kiusata veljeäni ihan liikaa. Toisaalta minusta oli ihanaa, kun veljeni kävelemään opittuaan, seurasi minua joka paikkaan. Veli taisi palvoa minua ja minä käytin tätä hyödyksi teettämällä hänellä ihan typerä asioita. Minusta tuntui aina siltä, että vanhempani suojelivat ja rakastivat veljeäni enemmän kuin minua. Jos tein vanhempieni mielestä jotain väärää, minua rangaistiin mutta veljeäni ei koskaan. Lapsena sitä ei nähnyt, ettei veljeni tainnut koskaan mitään väärää tehdä, sen koki vain vääryytenä ja epäoikeudenmukaisuutena itseään kohtaan.

Jossain vaiheessa lapsuutta kuitenkin huomasin pitäväni veljen puolia muiden lasten kiusaamiselta. Meistä taisi tulla aika tiivis kaksikko, toisaalta taisin olla se pahin kiusaaja veljelleni. Jotenkin oikeutin sen itselleni ja kieltäydyin näkemästä totuutta. Kuitenkin veljeni jatkoi seuraamistani kaikille. Kun tulin murrosikään ja yläkoulu alkoi, aloin irrottautumaan veljestäni ja työnsin hänet pois. Olin omasta mielestäni aikuinen ja hän vain kakara, minulla oli omat aikuisten menot.

Opin myös salaamaan vanhemmiltani sen, missä oikeasti kuljin ja mitä tein. Öisin karkailin salaa juhlimaan ja jos vanhemmat olivat yötöissä, pidin kotona juhlia, joiden jäljet veljeni usein joutui siivoamaan. Veljeni ansiosta en koskaan jäänyt kiinni. Kouluni meni kaikesta huolimatta ihan hyvin ja sain kokeista hyviä numeroita, tämän takia kukaan ei koskaan ollut minusta huolissaan.

Minulle alkoi kehittymään tapa piirtää kuunnellessani kasvoja, joiden toinen puoli oli realistinen ja toinen vääristynyt. En alkuun jostain syystä tohtinut näyttää luonnoksiani kertojalle. Mietin useaan otteeseen, joudunko oikeasti vääristämään tarinan kuvallistamisen, tekemään sen särön kertomukseen, mutta jatkoin silti luonnosten tekoa kasvoista, joiden puoliskot kuvastavat kahta maailmaa. Jostain syystä mikään väri ei tuntunut sopivalta, enkä saanut mieleeni selkeitä sävyjä mielessä oli vain voimakas harmaus.

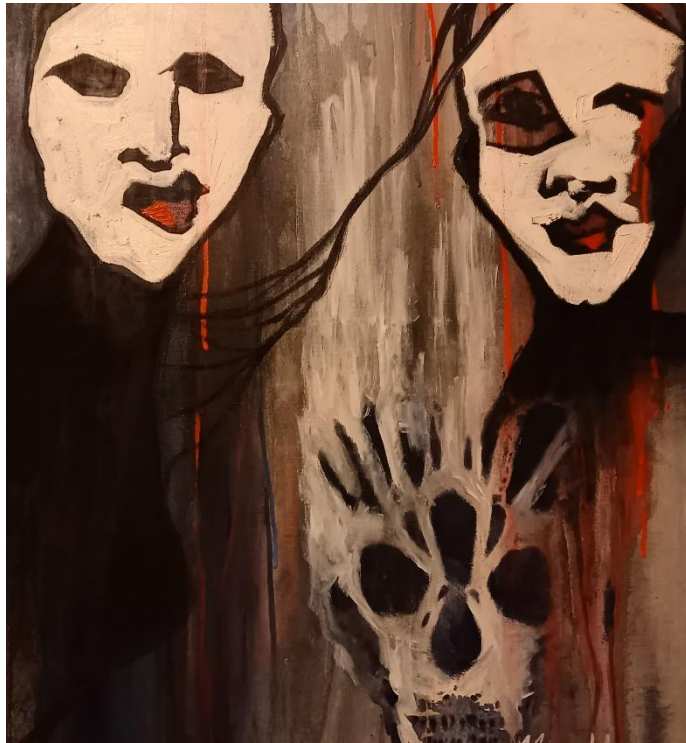
Kuva 7. Luonnos paperille, akryyli 2020

Veljeni tuli murrosikänsä samaan aikaan, kun minä muutin kotoa pois opiskelumaan. Näihin aikoihin olin myös tavannut ensimmäisen aviomieheni. Ripustauduin mieheen voimakkaasti ja aloin leikkimään kotileikkejä jo kuu-sitoistavuotiaana. Unohdin veljeni, unohdin kaverini ja elin vain miehelleni, muutin persoonallisuuttani ja itseäni. Naimisiin menimme, kun olin kaksikymmentä, sitä ei olisi ikinä pitänyt tapahtua, mutta odotin esikoistani. Minulla ei ollut elämässäni mitään muuta, kuin mieheni ja lapseni. Olin jättänyt kaiken muun taakseni, vanhempani ja veljeni, joka oli muuttanut maailmalle ja hylännyt minut.

Vuoden kuluttuaesikoiseni syntymästä sain toisen lapseni ja pian tämän jälkeen erosin miehestäni, hän oli pettänyt minua koko liittomme ajan. Olin vihainen, petetty, yksin ja hylätty, vihasin itseäni. Sairastuin syömishäiriöön ja purin kaiken tarmoni uuteen työhön. Työpaikalla tapasin tulevan mieheni. Hän osasi kohottaa itsetuntoani ja sai minut tuntemaan itseni näkyväksi. Vaikka tunsin itseni ensimmäistä kertaa ehyeksi, vihasin silti vanhempieni ja veljeäni, koin että he olivat hyljänneet minut ja uusi mieheni ruokki tätä ajatusta vielä lisää. Tulin hyvin nopeasti jälleen raskaaksi. Edellisen liiton lapset eivät oikein meinanneet sopeutua uusioperheeseen, etenkin vanhin lapsistani. Kun uusi vauva oli muutaman kuukauden ikäinen, tajusin jälleen olevani raskaana. Sain kaikkiaan neljä lasta tähän liittoon.

Suhteessamme oli ollut vuosia jo jännitteitä ja peittelimme sitä matkustelulla ja uusilla tavaroilla. Mieheni kuitenkin alkoi käymään omilla reissuillaan muka työn velvoittamana. Hän alkoi käyttäytymään julmasti ja kohteli lapsiakin manipuloivasti. Veljeni oli muuttanut pari vuotta aikaisemmin lähemmäksi ja olimme jopa lähentyneet toisiamme. Jatkoin näyttelemistä, koska halusin näyttää, että elämäni on täydellistä ja ihanaa.

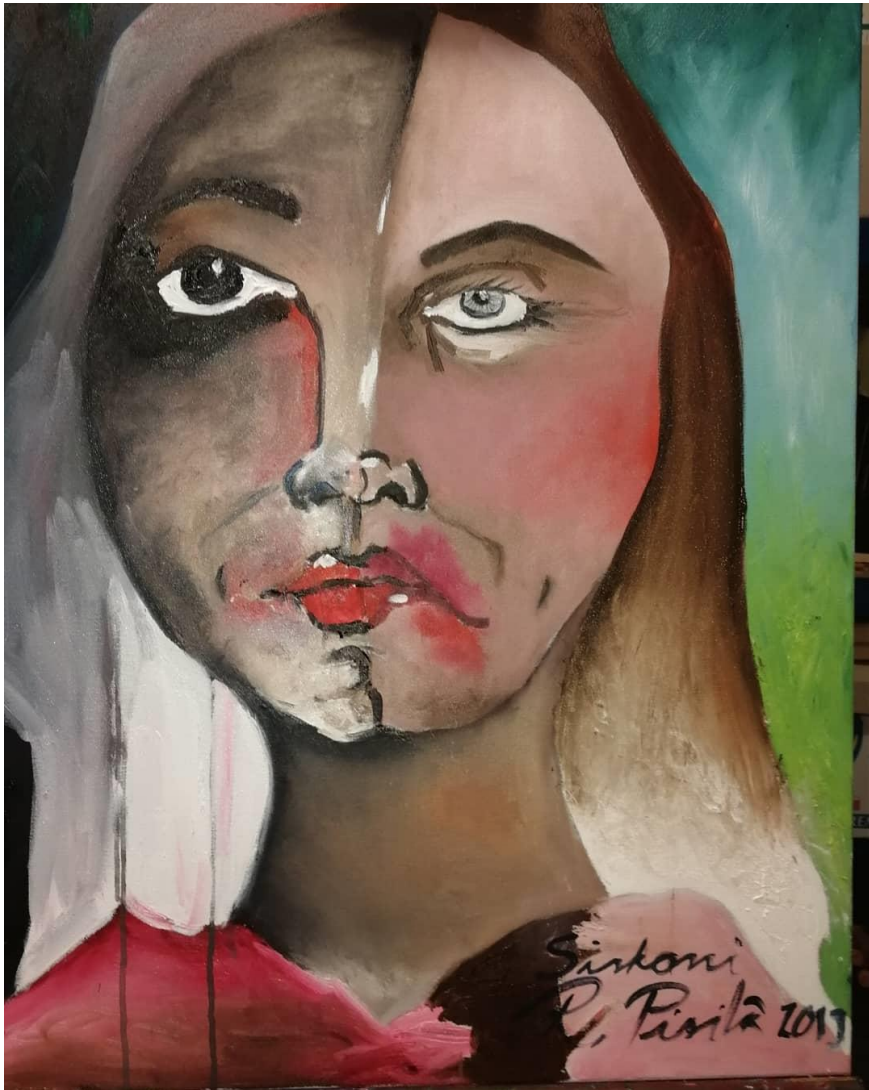
Minulle tuli todella voimakas olo, että voiko tällainen tarina olla totta? Oli kuin olisi seurannut jotain amerikkalaista lähiö draamaa televisiosta. Tämä aiheutti suoranaisten lukon omassa tulkinnassani. Värit päässäni olivat harmaita, raskaita ja vääristyneet kasvot pyörivät mieleni päällä ahdistavalla tavalla. Tässä tarinassa oli jotain hyvin itsekästä, mutta samalla hyvin koukuttavaa. Vasta siinä vaiheessa, kun otin tyhjän kankaan eteeni, kykenin hahmottamaan, mitä ja miten tarinan kuvaan.

Kuva 8. Myrkyllinen ystävyys 90x72, öljy kankaalle 2020

Veljeni tuli keskellä yötä hakemaan lapseni itselleen. Olimme riidelleet mieheni kanssa jo pitkään, hänellä oli ollut vuosia ulkopuolisia suhteita muihin. Olin jälleen samassa tilanteessa kuin aikaisemmin, minut hylätään, jään yksin. Lapset asuivat parin vuoden ajan veljelläni. Avioeroni oli pitkä, riitaisa ja alkoholilla alkoi olemaan iso rooli päivissäni. Heräsin vasta siinä vaiheessa, kun veljeni ilmoitti viileästi hakevansa lasteni huoltajuutta. Säkähdin että minulta viedään oikeasti kaikki. Hain uudelleen töihin, josta olin irtisanoutunut noin viisitoista vuotta sitten. Selvitin eron lopullisesti ja sain huoltajuuden lapsiini. Veljeni kyllä haki lapset itselleen aina, kun minulla oli pidempi vapaa, hän ei luottanut minuun. Lapset halusivat aina mennä ja tämä katkeroitti minua.

Nyt minulla asuu enää kaksi nuorinta lasta kotona. Neljä vanhinta asuivat aikansa veljelläni, kunnes aikuistuivat ja muuttivat omilleen. Veljeni on ollut heille kuin isä, jota ilman he ovat jääneet. Lapset vierailevat hänen luonaan, mutta oman äitinsä minun luona vain silloin, kun on pakko. Teen paljon töitä ja olen hyvä siinä. Minua arvostetaan ja kunnioitetaan työpaikallani. Veljeni kanssa viestittelemme silloin tällöin, entisiin miehiini en pidä mitään yhteyttä. Minulla on työni ja oma elämäni, se riittää minulle nyt.

Kuva 9. Siskoni 60x80, öljy kankaalle 2019

Tämä tarina opetti minulle kriittistä suhtautumista kuulemaani, sekä sen, etten voi mennä liian syvälle tarinoihin ja ajatella liian henkilökohtaisesti sisältöä. Kuulemaan pitää suhtautua kuin mihin tahansa tekstiin tai kuunnelmaan ulkopuolella itseä, kuin valmistautuisit tulevaan rooliin. En voi omilla tulkinnoillani tai kuvillani myöskään parantaa ketään tai edes välttämättä helpottaa kenenkään tuskaa. Kertoja kokee ja näkee elämänsä sellaisena kuin hän sen on mielessään rakentanut ja minä tulkitseen sen, mitä minä kuulen.

Näiden kahden kertojan kanssa oli hyvin erilaista työskennellä. Ensimmäinen tarina syntyi hyvin sujuvasti, yhteistyö oli rentoa ja ilmapiiri avoin. Toinen tarina oli ilmapiiriltään varauksellisempi. Jotenkin ahdistus, katkeruus ja hämmennys oli molemminpuolista ja aistittavissa koko kertomuksen ajan.

Yhteistä näille tarinoille oli kuitenkin se, että tekemäni luonnokseni, värikokeilut ja muodot herättivät molemmissa kertojissa hämärässä olevia mielikuvia esiin, joita he tulkitsivat mennyttä elämäänsä niiden avulla sellaisena, kun ne heille mieliin tulivat. Toisen esimerkin kertojalla, tarina tuntui olevan hyvin syvälle itselle kerrottua, tarina eteni kuin kirjasta luettuna. Pelko on voimakas tulkitsija, se tekee säröjä ja vääristymiä, sekä oikeuttaa tekemään tarinaan muutoksia. Kuva jonka työstin tästä tarinasta, palveli kertojaa ja hän näki kuvassa sen, mitä hän halusi ja mitä hän tarinassaan kertoi. Minulle kuva kertoo erilaisen tarinan, mutta sitä tarinaa en kertojalle avannut, se on minun tulkintani ja minun tarinani, hänellä on omansa. Todennäköisesti kuvan katsojalla syntyy oma tulkintansa sekä kuvasta, että tarinasta.

5 YHTEENVETO

Kuvallista narratiivia voidaan hyödyntää taiteen ja pedagogiikan kentällä, sekä laajalti kaikessa kasvatukseen ja opetukseen liittyvässä toiminnassa. Kuvan avulla oppiminen ja muistaminen, varsinkin pienten lasten ja oppimisvaikeuksien kanssa taistelevien lasten alkuopetuksessa sekä maahanmuuttajataustaisten opetuksessa on erittäin toimiva ja hyvä keino motivoida oppimisen poluille. Tätä työskentelytapaa voidaan käyttää myös terveydenhoidossa, terapiaohjauksessa sekä muistisairaiden muistojen ja muistikuvien vahvistajana. Taidelähtöisillä menetelmillä voidaan saada esiin henkilön tiedostamattomia omaan historiaan liittyviä tapahtumia. Kuva tehostaa mielen ja ruumiin muistia. Usein tunteita on vaikeaa kuvailla sanoin, mutta ruumis reagoi väreihin, muotoihin ja kuviin ja muistaa paremmin kuin ihminen kykenee sanallistamaan. Kun työskennellessä työstin kertojan tunteita rytmillä, muodolla ja väreillä, kertojan oli helpompaa löytää sanat näkemänsä voimaannuttamana.

Tässä opinnäytetyössä toin esiin ihmisen tarpeen tulla nähdyksi ja kuulluksi. Miten kuvataiteessa voidaan hyödyntää tarinaa, elämäkertaa ja kertomusta muulla tavoin esitettynä, kuin perinteisesti ymmärrettynä muotokuvana. Pyrin avaamaan työskentelymetodiani, joka kehittyi ja kehittyi projektin edetessä. Kuten olen aiemmin maininnut, työskentelyni on kestänyt jo muutaman vuoden ja prosessi on vielä kesken. Olen kuitenkin jo löytänyt itselleni sopivan tavan kerätä ja prosessoida elämäntarinoita. tarinat muodostuvat kirjeenvaihdon, tapaamisten ja puhelinkeskusteluiden avulla. Samalla kun kohtaan kertojan, muodostan oman käsitykseni kertojan persoonasta ja ihmisyydestä, hänen fyysinen olemus ja kehonkieli antaa sävyjä ja värejä.

Osa kohtaamistani kertojista on ohimeneviä tuokioita elämän janalla, en ole tavannut heitä teoksen valmistumisen jälkeen. Kuitenkin mielestäni sain vangittua heidän olemuksensa kankaalle niiden kohtaamisten perusteella, sen kertomuksen ohjaamana, jonka he minulle kertoivat. Prosessi ei jokaisen kertomuksen kohdalla ole ollut helppo, mutta onko elämä ylipäätään helppoa? Jokaisella ihmisellä on harteillaan uskomattomia tarinoita selviytymisestä, ihmissuhteista ja suurista tunteista. Uskomattoman kauniita, rумia, surullisia ja ihania tarinoita, jotka kaikki ansaitsevat tulla kuulluksi ja nähdyksi.

Ajattelen projektistani niin, että olen antanut jokaiselle kertojalle mahdollisuuden jättää itsestään jotain perheelleen, jälkeensä tuleville ja rakkailleen, ennen kaikkea itselleen. Kertoja on saanut mahdollisuuden sanallistaa kokemiaan tapahtumia ja tunteita, kuva on herättänyt tarinan eloon.

Työskentelyprosessissa kuuntelen kertojaa, samalla hahmottelen paperille muotoja ja värejä. Erilaisiin elämäntilanteisiin koin erilaiset värit. Jokaisen kertojan kohdalla sävyt olivat omanlaiset. Kertoja pääsi osalliseksi taiteelliseen prosessiin ja hänellä oli mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tai kokemuksensa minun tulkinnastani. Tein paperille paljon luonnoksia, kirjoituksia, muotoja, värejä ja hahmotelmia. Kirjoitin itselleni myös sanallisesti rytmeistä ja muodoista, joita koin kertomusta kuunnellessa. Kysyin myös kertojalta, millä tavoin hän koki jonkin kertomansa hetken elämäntarinastaan? Oliko se terävä, kulmikas, pyöreä, aaltoileva tai pysähtynyt? Kävimme vuoropuhelua minun kokemuksesta ja hänen kokemuksesta. Vaikka kävin tätä vuoropuhelua ja keskustelua kertojan kanssa, silti väijäämättä teokseen tulee ripaus minua, minun tunteita, tulkintaa ja elämää. Taiteilija jättää oman jälkensä jokaiseen tekemäänsä teokseen.

Taiteilija ei kykene tekemään teosta täysin irti itsestään ja kokemusmaailmastaan, taiteilija näin ollen maalaa kankaalle myös itsensä. Tämä voi olla särö tai murtuma kertojan tarinassa, se voi olla fiktiivinen osa kertojan elämään. Kaikkiin mieltäni askarruttaviin kysymyksiin en opinnäytetyötä tehdessäni löytänyt vastauksia, mutta saammeko me koskaan kaikkion kysymyksiin vastausta yhden elämän aikana? Prosessi on ollut opettavainen monella tapaa. Oma elämä on paikoitellen tuntunut erittäin normaalilta ja helpolta. Myös yhteistyö henkilön kanssa, jolla ei ole sen suurempaa kosketuspintaa taiteeseen tai taidemaailmaan, on ollut antoisaa. Kun kuuntelee ympäristöään, toista ihmistä, oppii näkemään uskomattomia värejä ja sävyjä elämässä. Projekti jatkuu parin teoksen verran, sekä työstän yhden perheen tarinan. Sen jälkeen prosessoin mahdollisesti tämän projektin, työskentelymetodin, teokset ja ajatukset. Teoksista on tulossa näyttely keväällä 2021 ja olen osasta teoksista työstänyt virtuaalisen gallerian, joka löytyy osoitteesta, <https://rosapisila.wordpress.com/>

LÄHTEET

Bardy. M & Känkänen, P 2005. Omat ja muiden tarinat: helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvointilaitos.

Campbell. J 1990. Sankarin tuhat kasvoa Suomessa. Hannes Virrankoski. Helsinki: Otava.

Eagleman. D 2018. Aivot, ihmisen tarina. Suom. Mari Janatuinen. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Foer. J 2012. Kaiken muistamisen taito Suomessa. Antti Immonen. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Tieteen termipankki: Ihmiskäsitys 2015. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/kasvatustieteet:ihmiskäsitys> viitattu 10.12.2020

Tieteen termipankki: Taidehistoria: Muotokuva 2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/taidehistoria:muotokuva> viitattu 10.12.2020

Ihanus. J 2015. Self-Narratives, Between the Self and Other. Vaasa: Scriptum 4/2015.

Kotimaisten kielten keskus 2020. Kielitoimiston sanakirja. . www.kielitoimistonanakirja.fi viitattu 10.12.2020

Kouri. S 2017. Elämäkertta, totta vai tarua? Elämäkerttatutkimus ja sen käyttö sosiologiassa Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos.

Laitinen. J 2019. Fiktio on faktaa, LUME. Helsinki: Teos kustannus Oy.

Leskelä-Kärki. M 2017. Toisen elämät, kirjoituksia elämänerroista. Helsinki: AVAIN.

Leskelä-Kärki. M 2011. Kirjeet ja historiantutkimus. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2011.

Löytönen. T 2007. Narratiivinen tutkimusote. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. <https://www.xip.fi/tutkija/0402.htm>. Viitattu 3.11.2020.

Löytönen. T 2015. Narratiivinen tutkimusote, minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/post-positiiviseen tutkimukseen. Helsinki: Teatterikorkeakoulu 2015.

Menetelmäopetuksen tietovaranto. N.d. www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus Viitattu 3.9.2020.

Männikkö. M 2018. Kerronnan voima, narratiivi sävellyksen tulkinnassa. Taiteellisen tohtorintutkinnon tutkielma DocMus -tohtorikoulu. Helsinki: Taideyliopisto, Sibelius-Akatemia 2018.

Peippo. J 2015. Kuvallinen narratiivi/narratiivin muodot. Turun ammattikorkeakoulu.

Precht. R .D 2009. Montako minua on? Matkoja filosofiaan. Helsinki: WSOY.

Rekola. M 1974. Runokokoelma, Tuulen viime vuosi. Helsinki: WSOY.

Ristolainen. M 2017. Proseminarityö. Kirjallisuustiede. Tampere: Viestintätieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto 2017.

Syrjälä. L 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa. Aaltola, J & Valli, R (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tolska. T 2002. Kertova mieli, Jerome Brunnerin narratiivikäsitelmä. Helsinki: Yliopistopaino.

KUVATIEDOT

Kuvaaja: Rosa Pisilä

sivu. 25. kuva 1. Luonnos paperille 2018, akryyli.

sivu. 25. kuva 2. Luonnos kankaalle 2018, akryyli 120x100.

sivu.28. kuva 3. Tarinan alku 2018, öljy kankaalle 150x120.

sivu. 29. kuva 4. Luonnos kankaalle 2018, öljymaali 100x100.

sivu. 30. kuva 5. Tarinan loppu 2018, öljy kankaalle 100x100.

sivu. 32. kuva 6. Luonnos paperille , akryyli 2020.

sivu. 33. kuva 7. Luonnos paperille, akryyli 2020.

sivu. 35. kuva 8. Myrkyllinen ystävyys 90x72, öljy kankaalle 2020.

sivu. 36. kuva 9. Siskoni 60x80, öljy kankaalle 2019.